

TURİZM VE GASTRONOMİ ARAŞTIRMALARI

Editör

Doç. Dr. Fatih ADIGÜZEL

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN 978-625-375-794-6	Sayfa ve Kapak Tasarımı Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı Turizm ve Gastronomi Araştırmaları	Yayıncı Sertifika No 47518
Editör Fatih ADIGÜZEL ORCID iD: 0000-0002-5978-2495	Baskı ve Cilt Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü Yasin DİLMEN	Bisac Code CKB031000
	DOI 10.37609/akya.3924

Kütüphane Kimlik Kartı
Turizm ve Gastronomi Araştırmaları / ed. Fatih Adigüzel.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2025.
312 s. : resim, tablo, şekil. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253757946

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

TURİZM VE GASTRONOMİ ARAŞTIRMALARI ÖNSÖZ

Turizm ve gastronomi, ekonomik değer üreten sektörler olmanın ötesine geçerek kültürel mirasın korunması, yerel kimliğin görünür kılınması, sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi ve toplumsal refahın artırılması gibi çok boyutlu süreçlerle yakından ilişkilendirilen disiplinler hâline gelmiştir. Bu doğrultuda, söz konusu alanlara yönelik akademik çalışmaların hem kuramsal hem de uygulamaya dönük katkılar sunması, bilimsel bilginin gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Elinizdeki bu kitap, 9. Uluslararası Batı Asya Turizm Araştırmaları Kongresi'nde sunulan bildiriler arasından seçilen ve bilimsel değerlendirme sürecinden geçirilerek kitap bölümü hâline getirilen çalışmalardan oluşmaktadır. Kitapta yer alan bölümler; turizm, gastronomi, sürdürülebilirlik, kültürel miras, çevre, coğrafya ve toplumsal yapı gibi farklı temalar çerçevesinde ele alınmış olup, alan yazına güncel ve disiplinler arası bir perspektif sunmayı amaçlamıştır.

Turizm ve Gastronomi Araştırmaları Kitabı, toplam 18 bölümden oluşmaktadır. Kitabın birinci bölümünde, Doç. Dr. Ümit ŞENGEL ve Arş. Gör. Nilay PUYRAZ tarafından kaleme alınan “*Web of Science’ta Bitlis Konulu Yayınların Bibliyometrik Analizi: Turizm İçin Mevcut Durum ve Gelecek Perspektifi*” başlıklı çalışmada, Bitlis temalı akademik yayınlar bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenmekte ve turizm alanındaki çalışmaların mevcut durumu ortaya konularak geleceğe yönelik araştırma perspektifleri değerlendirilmektedir. **İkinci bölümde**, Prof. Dr. Atilla DURMUŞ, Prof. Dr. Abdullah YEŞİLOVA ve Doç. Dr. Hümeysra NERGİZ UYAR tarafından hazırlanan “*Rize İli Doğal Sit Alanlarındaki (Ayder Yaylası, İkizdere Vadisi, Fırtına Deresi) Kuş Çeşitliliği ve Ornito Turizm Potansiyeli*” başlıklı çalışmada, doğal sit alanlarının biyolojik çeşitlilik açısından önemi ele alınmakta ve söz konusu alanların ornito-turizm bağlamındaki potansiyeli değerlendirilmektedir. **Üçüncü bölümde**, Öğr. Gör. Narin ONAT’ın “*Tarihi ve Kültürel Mekânlar: Bitlis’te Restorasyon ve Dönüşüm Sonrası Mimari Gezi Haritası*” başlıklı çalışması yer almakta olup, Bitlis’te restorasyon süreçlerinden geçen kültürel miras alanlarının turizm amaçlı değerlendirilmesi mimari ve mekânsal bir perspektifle ele alınmaktadır. Dördüncü bölümde, Dr. Fırat EROL ve Prof. Dr. Faruk KALAY tarafından kaleme alınan “*Depreme Maruz Kalan Türkiye ve Bazı Ülkelerin Afet Yönetim Sistemlerinin Karşılaştırılması*” başlıklı çalışmada, afet yönetimi sistemleri karşılaştırmalı bir yaklaşımla incelenmekte ve turizm destinasyonları açısından afet yönetiminin önemi tartışılmaktadır. Beşinci bölümde, Prof. Dr. Ersin Kaya SANDAL ve Veli AYATA’nın “*Kozan İlçesi’nin (Adana) Turizm Potansiyeli*” başlıklı

çalışması kapsamında, Kozan ilçesinin doğal ve kültürel turizm kaynakları analiz edilerek bölgenin turizm açısından taşıdığı potansiyel değerlendirilmektedir. Altıncı bölümde, Dr. Ayşe ACARER tarafından hazırlanan “*Kutsal Mekânlar, Dini Miras ve Turistik Tüketim İkilemi: Felsefi ve Mantıksal Bir Analiz*” başlıklı çalışmada, kutsal mekânların turistik tüketime konu edilmesi felsefi ve etik boyutlarıyla ele alınmaktadır. Yedinci bölümde, Dr. Ayşegül TEKEŞ DÜDÜKÇÜ’nün “*Ekoturizmin Sosyo-Ekolojik Sistemlere Etkisi: Yerel Ekolojik Özellikler ve Toplum Arasındaki İlişkiler*” başlıklı çalışması yer almakta olup, ekoturizmin çevresel ve toplumsal etkileri sosyo-ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde incelenmektedir. Sekizinci bölümde, Prof. Dr. Sabri KARADOĞAN, Dr. Öğr. Üyesi Hurşit YETMEN ve Prof. Dr. Sedat BENEK tarafından kaleme alınan “*Siverek/Takoran Bazalt Sütunları’nın Korunması, Tanıtımı ve Jeoturizme Kazandırılması*” başlıklı çalışmada, jeolojik mirasın korunması ve jeoturizm kapsamında değerlendirilmesi ele alınmaktadır. Dokuzuncu bölümde, Doç. Dr. Muhammet FIRAT’ın “*Deprem ve Yoksulluk*” başlıklı çalışması, afetler ile sosyo-ekonomik kırılganlıklar arasındaki ilişkiyi ele almakta ve bu ilişkinin toplumsal boyutlarını tartışmaktadır.

Onuncu bölümde, Doç. Dr. Ferhat ARSLAN ve Doç. Dr. Ercan VURAL tarafından hazırlanan “*Sakin Şehir Ünvanının Turizm Hareketliliğine Etkisi: Şavşat Örneği*” başlıklı çalışmada, Cittaslow unvanının destinasyonlara etkisi turizm hareketliliği bağlamında incelenmektedir. On birinci bölümde, Ayşegül AVCI ve Prof. Dr. Gözde EMEKLİ’nin “*Yalnız Seyahat Eden Kadınların İzmir Algısı: YouTube Örneği, Nitel Bir Analiz*” başlıklı çalışması yer almakta olup, dijital içerikler üzerinden destinasyon algısı nitel yöntemlerle değerlendirilmektedir. On ikinci bölümde, Doç. Dr. Adem ADEMOĞLU tarafından kaleme alınan “*Osmanlı Mutfağından Günümüze: Şerbet Kültürünün Mutfaktaki Yolculuğu*” başlıklı çalışmada, şerbet kültürünün tarihsel gelişimi gastronomik bir perspektifle ele alınmaktadır. On üçüncü bölümde, Doç. Dr. Özlem Çakar ÇELİK’in “*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Elazığ Mutfağına Yönelik Metaforik Algıları*” başlıklı çalışması, gastronomi algısının eğitim bağlamında metafor analizi yöntemiyle incelenmesini konu almaktadır. On dördüncü bölümde, Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye DALAGAN tarafından hazırlanan “*Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Coğrafi İşaretli İçli Köfteler*” başlıklı çalışmada, coğrafi işaretli ürünler sürdürülebilir turizm perspektifinde değerlendirilmektedir. On beşinci bölümde, Tülay İNAN ve Dr. Öğr. Üyesi Süleyman AKKAŞOĞLU’nun “*Vegan ve Vegetaryen Beslenmeye Uygun Coğrafi İşaretli Ürünlerin İncelenmesi*” başlıklı çalışması, değişen tüketim eğilimleri çerçevesinde gastronomik ürünleri ele almaktadır. On altıncı bölümde, Arş. Gör. Gülseli EVLİYAOĞLU ve Arş. Gör. Samuray Hakan BULUT tarafından kaleme alınan

“Bitlis’i Ziyaret Eden Yabancı Turistlere Sunulmak Üzere Yapay Zekâ Destekli Füzyon Mutfak Önerileri” başlıklı çalışmada, yapay zekâ ve gastronomi ilişkisi yenilikçi bir bakış açısıyla ele alınmaktadır. On yedinci bölümde, Prof. Dr. İbrahim HAYOĞLU ve Berika HAYOĞLU’nun *“Güneydoğu Gastronomisinde İçeceklerin Yeri ve Önemi”* başlıklı çalışması, bölgesel gastronomi kültüründe içeceklerin rolünü incelemektedir. Son **bölümde** ise Dr. Öğr. Üyesi Gökhan KADIRHAN ve Dr. Öğr. Üyesi Sedat ÇELİK tarafından hazırlanan *“Şehir İmajının Belirlenmesi: Bitlis Örneği”* başlıklı çalışmada, Bitlis ilinin imajı turizm bağlamında değerlendirilmekte ve destinasyon algısına yönelik çıkarımlar sunulmaktadır.

Bu vesileyle, bilimsel çalışmalarını bu kitapta bir araya getirerek alan yazına katkı sağlayan tüm bölüm yazarlarına değerli emekleri ve akademik katkıları için teşekkür ederiz. Değerlendirme sürecinde katkı sunan hakemlere ve kitabın yayımlanma sürecini yürüten yayınevi ekibine de teşekkürlerimizi sunarız. Bu çalışmanın, turizm ve gastronomi alanlarında yürütülen akademik araştırmalara katkı sağlaması ve ilerleyen çalışmalara referans oluşturması temennisiyle...

Editör

Doç. Dr. Fatih ADIGÜZEL

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Web of Science’ta Bitlis Konulu Yayınların Bibliyometrik Analizi: Turizm İçin Mevcut Durum ve Gelecek Perspektifi	1
	<i>Ümit ŞENGEL</i>	
	<i>Nilay PUYYAZ</i>	
Bölüm 2	Rize İli Doğal Sit Alanlarındaki (Ayder Yaylası, İkizdere Vadisi, Fırtına Deresi) Kuş Çeşitliliği ve Ornitolojik Turizm Potansiyeli.....	17
	<i>Atilla DURMUŞ</i>	
	<i>Abdullah YEŞİLOVA</i>	
	<i>Hümeysra NERGİZ UYAR</i>	
Bölüm 3	Tarihi ve Kültürel Mekânlar: Bitlis’te Restorasyon ve Dönüşüm Sonrası Mimari Gezi Haritası	31
	<i>Narin ONAT</i>	
Bölüm 4	Depreme Maruz Kalan Türkiye ve Bazı Ülkelerin Afet Yönetim Sistemlerinin Karşılaştırılması	47
	<i>Fırat EROL</i>	
	<i>Faruk KALAY</i>	
Bölüm 5	Kozan İlçesi’nin (Adana) Turizm Potansiyeli	69
	<i>Ersin Kaya SANDAL</i>	
	<i>Veli AYATA</i>	
Bölüm 6	Kutsal Mekânlar, Dini Miras ve Turistik Tüketim İkilemi: Felsefi ve Mantıksal Bir Analiz.....	91
	<i>Ayşe ACARER</i>	
Bölüm 7	Ekoturizmin Sosyo-Ekolojik Sistemlere Etkisi: Yerel Ekolojik Özellikler ve Toplum Arasındaki İlişkiler	105
	<i>Ayşegül TEKEŞ DÜDÜKÇÜ</i>	
Bölüm 8	Siverek/Takoran Bazalt Sütunları’nın Korunması, Tanıtımı ve Jeoturizme Kazandırılması	119
	<i>Sabri KARADOĞAN</i>	
	<i>Hurşit YETMEN</i>	
	<i>Sedat BENEK</i>	
Bölüm 9	Deprem ve Yoksulluk	127
	<i>Muhammet FIRAT</i>	
Bölüm 10	Sakin Şehir Ünvanının Turizm Hareketliliğine Etkisi: Şavşat Örneği	137
	<i>Ferhat ARSLAN</i>	
	<i>Ercan VURAL</i>	

Bölüm 11	Yalnız Seyahat Eden Kadınların İzmir Algısı: Youtube Örneği, Nitel Bir Analiz.....	151
	<i>Ayşegül AVCI</i> <i>Gözde EMEKLİ</i>	
Bölüm 12	Osmanlı Mutfağından Günümüze: Şerbet Kültürünün Mutfaktaki Yolculuğu 177	
	<i>Adem ADEMOĞLU</i>	
Bölüm 13	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Elazığ Mutfağına Yönelik Metaforik Algıları.....	195
	<i>Özlem Çakar ÇELİK</i>	
Bölüm 14	Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Coğrafi İşaretli İçli Köfteler	211
	<i>Sümeyye DALAGAN</i>	
Bölüm 15	Vegan ve Vejetaryen Beslenmeye Uygun Coğrafi İşaretli Ürünlerin İncelenmesi	227
	<i>Tülay İNAN</i> <i>Süleyman AKKAŞOĞLU</i>	
Bölüm 16	Bitlis’i Ziyaret Eden Yabancı Turistlere Sunulmak Üzere Yapay Zekâ Destekli Füzyon Mutfak Önerileri.....	245
	<i>Gülşeli EVLİYAOĞLU</i> <i>Samuray Hakan BULUT</i>	
Bölüm 17	Güneydoğu Gastronomisinde İçeceklerin Yeri ve Önemi	275
	<i>İbrahim HAYOĞLU</i> <i>Berika HAYOĞLU</i>	
Bölüm 18	Şehir İmajının Belirlenmesi: Bitlis Örneği.....	291
	<i>Gökhan KADIRHAN</i> <i>Sedat ÇELİK</i>	

YAZARLAR

Dr. Ayşe ACARER

Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat
Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü

Doç. Dr. Adem ADEMOĞLU

Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji
Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve
Mimarlık Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak
Sanatları Bölümü

Doç. Dr. Ferhat ARSLAN

Manisa Celal Bayar Üniversitesi İnsan ve
Toplum Bilimleri Fakültesi Coğrafya Bölümü

Ayşegül AVCI

Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya
Bölümü, Beşeri ve İktisadi Coğrafya Yüksek
Lisans Öğrencisi

Veli AYATA

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman AKKAŞOĞLU

Doğuş Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi,
Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü

Prof. Dr. Sedat BENEK

Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Coğrafya Bölümü

Arş. Gör. Samuray Hakan BULUT

Atatürk Üniversitesi, Turizm Fakültesi,
Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü

Doç. Dr., Özlem Çakar ÇELİK

Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve
Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Sedat ÇELİK

Şırnak Üniversitesi, Turizm ve Otel
İşletmeciliği Yüksekokulu, Turizm İşletmeciliği
Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye DALAGAN

Siiirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek
Yüksekokulu, Otel ve Lokanta Hizmetleri
Bölümü

Prof. Dr. Atilla DURMUŞ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Fakültesi
Biyoloji Bölümü

Dr. Ayşegül TEKEŞ DÜDÜKÇÜ

Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi,
Orman Fakültesi

Prof. Dr. Gözde EMEKLİ

Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya
Bölümü

Dr. Fırat EROL

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Arş. Gör. Gülseli EVLİAOĞLU

Avrasya Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler
Yüksekokulu, Gastronomi ve Mutfak Sanatları
Bölümü

Doç. Dr. Muhammet FIRAT

Fırat Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri
Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Berika HAYOĞLU

Diyetisyen

Prof. Dr. İbrahim HAYOĞLU

Harran Üniversitesi, Gıda Mühendisliği
Bölümü

Tülay İNAN

Doğuş Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan KADIRHAN

Şırnak Üniversitesi, Turizm ve Otel
İşletmeciliği Yüksekokulu, Turizm İşletmeciliği
Bölümü

Prof. Dr. Faruk KALAY

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü

Prof. Dr. Sabri KARADOĞAN

Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim
Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Bölümü

Öğr. Gör. Narin ONAT

Bitlis Eren Üniversitesi, Teknik Bilimler MYO,
Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Mimari
Restorasyon Programı

Arş. Gör. Nilay PUYRAZ

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi,
Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü

Prof. Dr. Ersin Kaya SANDAL

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Coğrafya
Bölümü

Doç. Dr. Ümit ŞENGEL

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi,
Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü

Doç. Dr. Hümeysra NERGİZ UYAR

Bitlis Eren Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Biyoloji Bölümü

Doç. Dr. Ercan VURAL

Adıyaman Üniversitesi Kâhta MYO Mimarlık
ve Şehir Planlama Bölümü

Prof. Dr. Abdullah YEŞİLOVA

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi
Zootekni Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Hurşit YETMEN

Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Coğrafya Bölümü

**Bu kitap 9. Uluslararası Batı Asya Turizm Araştırmaları Kongresi'nde sunulan bildiriler arasından seçilerek derlenen bölümlerden oluşmaktadır. Kitapta yer alan bölümlerin bilimsel ve etik sorumluluğu ilgili yazarlarına aittir

BÖLÜM 1

WEB OF SCIENCE'TA BİTLİS KONULU YAYINLARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ: TURİZM İÇİN MEVCUT DURUM VE GELECEK PERSPEKTİFİ

Ümit ŞENGEL¹
Nilay PUYRAZ²

1. GİRİŞ

Turizm, bireylerin yaşamındaki izlerini gün geçtikçe daha belirgin bir şekilde hissettirir olmuştur. Geldiği güncel konumdan mütevellit global çapta değer gören bir endüstri mertebesine yükselmiştir. Yaşadığı değişimler karşılıklı olarak sonuçlar meydana getiren etkiler doğurmaktadır. Akademik anlamda da alanyazında kendine yer veriliyor olması bu endüstriye bölgelerin, şehirlerin ve ülkelerin dikkatini yoğunlaştırdığını göstermektedir. Bu anlamda Türkiye’de de aynı durumun gözlemlenebildiği söylenebilir. Türkiye’nin coğrafi bölgelerinin hepsi farklı bir özgünlüğü ile öne çıkmaktadır ve turizme konu olacak unsurları barındırmaktadır.

Türkiye’nin Doğu Anadolu bölgesinde yer alan Bitlis şehri, sahip olduğu coğrafi konumu itibariyle önemli bir şehirdir. Bitlis’in güney tarafında Siirt ili, kuzey tarafında Ağrı ili ve doğu tarafında ise Van ili bulunmaktadır. Anadolu ve İran arası geçişi mümkün kılan niteliği sonucunda da Bitlis yıllar boyu farklı medeniyetlere ev sahibi olmuştur. Asur, Urartu, Hitit, İskit, Med, Pers, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı olarak sıralanabilen bu medeniyetlerden günümüze gelen çok sayıda eser Bitlis’te yer almaktadır. Dolayısı ile Bitlis’in doğal ve kültürel anlamda zengin bir şehir olduğunun ifade edilmesi yanlış olmayacaktır

¹ Doç. Dr. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Turizm Rehberliği AD, umitsengel@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-1284-836X

² Arş. Gör., Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Turizm Rehberliği AD, nilaypuyraz@gmail.com, ORCID iD: 0009-0004-2689-7853

Bitlis'in coğrafi özellikleri, flora ve faunası göz önüne alındığında doğal güzelliklerinin tanıtımlar yapılarak geliştirilmeye uygun olduğu düşünülmektedir. Geliştirilen unsurları neticesinde ise şehrin turizm talebinde bir artışın olacağı ve bu durumun Bitlis'e birçok açıdan yarar sağlayacağı ön görülmektedir (Uluer, 2009; Barut vd., 2013). Turizm potansiyelinin geliştirilmesi akademik çalışmalar ekseninde de yapılacak daha fazla yayın ile kendini göstermelidir. Turizm ve Bitlis konularında daha fazla çalışmanın yapılması gerektiği araştırma sonucunda ortaya koyulan bulgular arasındadır. Anahtar kelime analizinde ortaya konulmuş olan Bitlis Kalesi anahtar kelimesi bu konuya güzel bir örnektir. Bitlis'in sahip olduğu tarihi, kültürel ve doğal güzelliklerinin araştırmalara konu edilmesi ile alan yazında daha fazla ses getireceği ve ilgi çekeceği düşünülmektedir. Sonuç olarak bibliyometrik analizin bütüncül bakış açısı sayesinde bu çalışmanın Bitlis şehri ve turizm konularında yapılacak olan akademik araştırmalara yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

Bibliyometrik analizden yararlanılan araştırmalarda literatürün genel bir görüntüsünün çizilmesine karşın çalışma sürecinde bazı sınırlılıkların olduğunu da söylemek mümkündür. Araştırma kapsamında tek bir veri tabanından yararlanılmış olmak önemli bir sınırlılıktır. Ayrıca yapılan değerlendirmelerde içerik analizi yapılmayarak yalnızca ülke, üniversite, yayın sayıları ve yazarlar gibi olguları kapsayan bir yol izlenmiştir. Çalışmanın sınırlılıkları, ilerleyen zamanda yapılacak araştırmalarda henüz çalışılmamış ve potansiyel vaad eden konulara yoğunlaşılması açısından öngörüler sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acun, A., & Soykök, B. (2021). İznik ile ilgili lisansüstü tezlerin bibliyometrik profili. *OPUS International Journal of Society Researches*, 17(38).
- Aydin, B. (2017). Yükseköğretim kurulu tez merkezinde (YÖKTez) yiyecek içecek işletmeciliği alanında kayıtlı bulunan tezlerin bibliyometrik analizi. *Disiplinlerarası Akademik Turizm Dergisi*, 2(1), 23–38.
- Barut, C., Yıldız, Z., & Yıldız, Z. (2013). Sosyo-ekonomik kalkınma açısından Bitlis ili turizm arz potansiyelinin değerlendirilmesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 25–49.
- Bilindir, S. (2024a). Antakya'nın Orta Çağ dönemini ele alan bilimsel çalışmaların bibliyometrik analizi. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(53), 40–56.
- Bilindir, S. (2024b). Tarih alanında Hatay/Antakya üzerine yapılan bilimsel çalışmaların bibliyometrik analizi. *Turkish Research Journal of Academic Social Science*, 7(2), 184–196.
- Boyras, M., Kabakulak, A., & Mutlu, A. S. (2020). Hazırlanmakta olan turizm konulu lisansüstü tezlerin veri görselleştirme tekniği ile bibliyometrik analizi: 2006-2020 yılları örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 1434–1453.
- Cole, F. J., & Eales, N. B. (1917). The history of comparative anatomy: Part I.—A statistical analysis of the literature. *Science Progress (1916–1919)*, 11(44), 578–596.
- Çiçek, C., & Tektaş, N. (2019). Bandırma ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. 2. *Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu (UBS'19)*, 17–19 Eylül 2019, Bandırma, Türkiye.

- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133, 285–296.
- Durmuş, M. E., & Kaya, S. (2018). Türkiye'de vakıflar üzerine yapılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi (1984–2016). *Vakıflar Dergisi*, (49), 131–146.
- Ellegaard, O., & Wallin, J. A. (2015). The bibliometric analysis of scholarly production: How great is the impact? *Scientometrics*, 105, 1809–183.
- Gall, M., Nguyen, K. H., & Cutter, S. L. (2015). Integrated research on disaster risk: Is it really integrated? *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 12, 255–267.
- Güzeller, C. O., & Çeliker, N. (2017). Geçmişten günümüze gastronomi bilimi: Bibliyometrik bir analiz. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(2), 88–102.
- Gülşen, B. A. Ş. (2010). Gelenek ve gelecek arasında sıkışan bir tarihi kent: Bitlis. *History Studies*, 377–399.
- Kaya, S. Ç. (2024). Turizmde emek konulu çalışmaların bilimsel haritalama tekniği ile bibliyometrik analizi. *Bitlis Eren Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 238–266.
- Li, W., & Zhao, Y. (2015). Bibliometric analysis of global environmental assessment research in a 20-year period. *Environmental Impact Assessment Review*, 50, 158–166.
- Martínez-López, F. J., Merigó, J. M., Valenzuela-Fernández, L., & Nicolás, C. (2018). Fifty years of the European Journal of Marketing: A bibliometric analysis. *European Journal of Marketing*, 52(1/2), 439–468.
- Özçelik Bozkurt, H. (2021). Sinop turizmine yönelik lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Sinop Kültür ve Turizm Sempozyumu*, 21–24 Ekim 2021, Sinop, Türkiye.
- Özel, Ç. H., & Kozak, N. (2012). Turizm pazarlaması alanının bibliyometrik profili (2000–2010) ve bir atıf analizi çalışması. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 715–733.
- Şengel, Ü., & Işkın, M. (2024). Intellectual structure on artificial intelligence studies in tourism and hospitality: A bibliometric analysis. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 16(2), 202–215.
- Şengel, Ü., & Öztör, Z. (2024). Bibliometric review on use of technology in hospitality and tourism: A retrospektif review and future directions. *Journal of New Tourism Trends*, 5(2), 48–63.
- Şengel, Ü., & Zengin, B. (2017). Bitlis ilinin kalkınmasında turizmin rolünün yerel halkın demografik özelliklerine göre değerlendirilmesi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 1–19.
- Şengel, Ü., & Zengin, B. (2021). Bitlis ilinin kalkınmasında turizmin rolünün yerel halkın demografik özelliklerine göre değerlendirilmesi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 1–19.
- ULUER, E. C. (2009). Bitlis ili turizm potansiyeli: Özel ve kamu sektör yöneticilerinin kanaatlerinin araştırılması [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- van Eck, N. J., & Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, 84(2), 523–538.
- Wang, B., Pan, S. Y., Ke, R. Y., Wang, K., & Wei, Y. M. (2014). An overview of climate change vulnerability: A bibliometric analysis based on Web of Science database. *Natural Hazards*, 74(3), 1649–1666.
- Yılmaz, V. (2019). İç göçün nedenleri ve değerlendirilmesi: Bitlis ili örneği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 1710–1735.

BÖLÜM 2

RİZE İLİ DOĞAL SİT ALANLARINDAKİ (AYDER YAYLASI, İKİZDERE VADİSİ, FIRTINA DERESİ) KUŞ ÇEŞİTLİLİĞİ VE ORNİTO TURİZM POTANSİYELİ

*Atilla DURMUŞ¹
Abdullah YEŞİLOVA²
Hümeysra NERGİZ UYAR³*

1. GİRİŞ

Biyolojik çeşitlilik; aşağıdan yukarıya doğru sıralandığında, belirli bir alanda bulunan habitat çeşitliliği, genetiksel çeşitlilik ve tür çeşitliliği olarak değerlendirilmektedir. Bir alanda bulunan habitat çeşitliliğinin varyasyonları farklı türlerin bu alanı tercih etmesindeki en önemli etkenlerden biridir. Habitat çeşitliliğine bağlı olarak başlangıçta primer süksesyonla başlayan biyolojik oluşum, genetiksel çeşitliliği ve bunun devamında klimaksa ulaşarak en üst seviyede tür çeşitliliğini meydana getirir. Biyolojik çeşitlilik, üreticiler ile başlayan ve tüketicilerin son basamağına kadar devam eden besin ağının oluşmasında sürdürülebilir olmasında zorunlu bir ihtiyaçtır. Farklı kategorilerde bulunan canlılar, bulundukları çevreye ve topluma biyolojik, tarihsel, kültürel, sosyolojik ve ekonomik olarak katkı sağlarlar.

Farklı topoğrafik ve iklimatik özelliklere sahip Türkiye buna bağlı olarak zengin biyolojik çeşitliliğe sahiptir. Bu çeşitlilik besin ağının en alt basamağı olan üreticiler ile başlar besin ağının son basamağı olan 3 tüketicilere kadar devam

¹ Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü, atilla@yyu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5116-9581

² Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Zootečni Bölümü, Van, yesilova@yyu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-0666-8170

³ Bitlis Eren Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü, hnergiz@beu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5588-6134

Ülkemizde sadece Doğu Karadeniz Bölgesinde bulunan ve özel ekosistem tercihi ile dikkat çeken türü yaşam alanında görmek isteyen yerli ve yabancı ziyaretçi sayısı oldukça fazladır. Bu açıdan alanın hem biyolojik hem de biyo-turizm olarak potansiyeli yüksektir.

İkizdere Vadisi ile Fırtına Deresi, doğal yapısı ve manzarasıyla turizmin yanı sıra biyolojik çeşitlilik açısından zengin ve potansiyel bir alandır. Kayalık habitatlar ve su yatağında uluslararası ve ulusal anlamda önemli ve nesilleri tehlike altında olan kuş türleri bulunmaktadır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının bünyesinde çalışma alanlarının 3'ü de sürdürülebilir ve nitelikli alanlar koruma statüsünde yer almaktadır. Aynı zamanda önemli doğa alanları olan 3 alanın jeolojik ve biyolojik değerlendirilmesi ile sınırlarının çizilip statüsünün belirlenerek kullanma ve koruma dengesinin kurulması gerekmektedir. Alanlarda yerleşimin olduğu yerlerin alanlar üzerinde özellikle antropojenik baskı ve tehdit oluşturduğu görülmektedir. Koruma sınırlarının çizilmesi sonucunda düzensiz ve kontrolsüz yapılaşmaya ve ticari oluşumların önüne geçilmesi gereklidir. Fırtına Deresi doğal yapısı ve ornitolojik zenginliği ile korunması ve doğal sit olması gereken bir alandır.

Mevcut alanların ornitolojik tanıtımının yapılması Ornitoturizm potansiyelini ve talebini arttıracaktır. Tur programlarına ornitolojik gözlem noktalarının konması alanlara ilgiyi arttıracaktır. Özellikle tür listesi içinde yer alan uluslararası öneme sahip olan kuşların tanıtılması ve bu türlerin lokalitelerinin tur programlarına konulması alandaki biyoturizm aktivitesini artıracaktır.

KAYNAKÇA

- Adızel Ö., & Durmuş, A. (2009) A study on bird species under threat and avifauna of Erçek Lake (Van/Turkey). *Scientific Research and Essay*, 4 (10), 1006 -1011.
- Anonim, (2025) <http://www.ardesen.gov.tr/ayder-yaylasi>, Erişim tarihi: 22.07.2025
- Anonim, (2025a) <http://www.ikizdere.gov.tr/ilcemiz>, Erişim tarihi: 22.07.2025
- Anonim, (2025b) <http://www.rize.gov.tr>, Erişim tarihi: 22.07.2025
- Anonim, (2025c) <https://www.iucnredlist.org/resources/summary-statistics> Erişim tarihi: 22.07.2025
- Bibby, C. J. & Burgess, N. D., (1992) Bird Census Techniques. Academic Pres Limited, NW1 7DX, London. 257.
- Corey T. Callaghan, Ian Benson, Richard E. Major, John M. Martin, Thomas Longden & Richard T. Kingsford. (2020) Birds are valuable: the case of vagrants. *Journal of Ecotourism* 19:1, pages 82-92.
- Çelik, E., & Durmuş, A. (2017) Determination of ornithological richness of Erçek Lake, Dönemeç and Bendimahı Deltas (Van/Turkey) In Winter Season and mapping with Geographic Information System. *International Journal of Scientific & Technology Research*, 6(4), 63-66.

- Dobinson, H.M. (1976) *Bird Count, A Practical Guide to Bird Survey*. Penguin Books Ltd.Hormon-dsworth. England.
- Durmuş, A. (2024) Gevaş'ta Biyolojik Çeşitlilik. S. Parin (Ed.), *Dingin Bir Şehir Gevaş* (ss.111-129). Nobel Yayınevi.
- Durmuş, A., Alp, Ş., Adızel, Ö, Ünal, M., Karabacak, O., Demirci, E.Y., Erman, M. & Berber, Ş. (2013) A Comparison of Management Planning Principles of Wetland Ecosystem (The Delta of Bendimahı) and Mountain Ecosystem (Mountain of Ispiriz) In The Van Lake Basin/TURKEY. *Advances in Environmental Biology*, 7(3), 434-440.
- Durmuş, A., Yeşilova, A., Çelik, E. & Kara, R. (2018) Dönemeç Deltası'ndaki Kuş Populasyonları Üzerine Poisson ve Negatif Binom Regresyon Modelinin Uygulanması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 28(1):78-85.
- Kızıroğlu, İ. (2009) Türkiye Kuşları Cep Kitabı. Pocketbook for Birds of Türkiye. Ankara, Ankamat Matbaacılık, 568 pp.
- Kızıroğlu, İ., Türkiye Kuşları Kırmızı Listesi, Desen Matbaası, 148s. Ankara, (2008).
- Nergiz, H. (2019) Heybeli Gölü (Bitlis) Kuş Çeşitliliği Üzerine Bir Araştırma. *İğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 692-698.
- Pedro Pintassilgo, Patrícia Pinto, Andreia Costa, António Matias & M. Helena Guimarães. (2023) Environmental attitudes and behaviour of birdwatchers: a missing link. *Tourism Recreation Research* 48:3, pages 399-418.
- Stephen L. Brusatte, Jingmai K. O'Connor, Erich D. Jarvis. (2015) The Origin and Diversification of Birds, *Current Biology*, Volume 25, Issue 19.
- Steven, R., Morrison, C., & Castley, J. G. (2014) Birdwatching and avitourism: a global review of research into its participant markets, distribution and impacts, highlighting future research priorities to inform sustainable avitourism management. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(8-9), 1257-1276.
- Tabur, M. A., Ayvaz, Y. (2010) Ecological importance of birds. Second International Symposium on Sustainable Development Conference, 560-565.

BÖLÜM 3

TARİHİ VE KÜLTÜREL MEKÂNLAR: BİTLİS'TE RESTORASYON VE DÖNÜŞÜM SONRASI MİMARİ GEZİ HARİTASI

Narin ONAT¹

1. GİRİŞ

Bitlis yerleşimi, içerisinde derenin aktığı ve kentsel yerleşmeyi onun etrafından şekillendiren, mimari açıdan önemli bir kenttir. Bitlis deresi hem şehir yapısını şekillendirmiş hem de derin ve dar bir vadi oluşturarak kentsel yerleşimi doğrusal bir hatta şekillendirmiştir(Alkan, 2015a). Aynı zamanda doğu ile batı arasındaki ulaşımın kent üzerinden sağlandığı alanda önemli ticaret yollarının olması ve siyasi açıdan da önemli beylere ev sahipliği yapması kenti bölgenin merkezi alanlarından biri haline getirmiştir(Köhler, 2011). Kent doğu ile batı arasında bir köprü gören stratejik bir alanda yer aldığı için diğer kentlerle ilişkisi tarihi tüm devirlerde sürmüştür(Şekil-1). Genellikle çok soğuk ve uzun kış mevsiminin hâkim olduğu kentte, yapı malzemesi, kat adedi, çatı şekli, bahçe yapısı, pencere-kapı açıklıkları gibi mimari öğeler de kentin bu iklimsel özellikleri doğrultusunda şekillenmiştir. Kentin eski ticaret yollarının geçtiği bir güzergahta olması konaklama, yerleşme, ticaret ve sosyal ilişkiler üzerinden etkili olmuştur. Kentin ana dolaşım aksını oluşturulan ipek yolu aksı, kervanlar, geçici konaklama yapan mevsimlik göçler için uygun bir duraklama alanı olmuştur(Kuş, 2019).

¹ Bitlis Eren Üniversitesi, Teknik Bilimler MYO, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Mimari Restorasyon Programı, ntemel@beu.edu.tr, ORCID iD:0000-0003-2643-0263

Kentin mimari ve kentsel anlamda korumaya yönelik bütünlüklü bir yaklaşım içerisinde olamamasının temel sebepleri böyleyken, bunlara yönelik ne yapılabilir sorusu önem kazanmaktadır. Bitlis özelinde yapılan bu değerlendirme için en uygun öneriler şu şekilde sıralanabilir.

- Kentin tarihi alanlarına yönelik planlamalar yapılması
- Bu planların kentsel iştirakler çerçevesinde gerçekleşmesi
- Halk tabanlı değişim ve dönüşüm projelerinin hazırlanması
- Bu değişimlerde etkin rol oynayan ustalar için temel eğitimlerin verilmesi
- Halkın koruma açısından bilinçlendirilmesi için çeşitli programların hazırlanması
- Üniversite-halk ve kamu işbirliği içinde planlamalar gerçekleştirilmesi ve bunun kamusal temelli olması
- Oluşturulan planlamaların uygulama noktasında uzman ekiplerle çalışılması ve uzman görüşlerine yer verilmesi
- Denetleme konusunda ekiplerin sahada sürekli olarak hizmet vereceği birimlerin oluşturulması

Bahsi geçen öneriler sadece Bitlis özelinde yapılacak düzenlemeleri içermemekle beraber, Bitlis'in hâlihazır durumu için en uygun öneriler olarak ifade edilebilir. Kent mimari, kültürel ve sosyal açıdan; kolektif belleğin yaşatılması adına bu değişimlere ihtiyaç duymaktadır. Bunun en başat sonucu kentin tarihi kimliğini koruyacak düzeyde, modern zamanı yakalaması şeklinde ifade edilebilir. Modern teknikler, değişen işlevler, yenilen altyapı-üstyapı hizmetleri, restorasyonu yapılan kültürel miras öğeleri kentin imajını değiştirecek olup, kenti turizm açısından kullanılabilir bir güzergâh haline getirecektir. Mimari ve tarihi(kültürel) turizmin önemli noktalarından biri haline gelmesi yapılan bu restorasyon uygulamaları ve kentsel dönüşüm projelerinin doğru şekilde ifade edilmesi, haritalanması ve yeni rotalarla deneyime açık hale getirilmesidir.

KAYNAKÇA

- Ahunbay, Z. (1999). *Tarihi Çevre Koruma Ve Restorasyon*. YEM Yayınları, Ankara.
- Ahunbay, Z. (2019). *Kültür Mirasını Koruma İlke Ve Teknikleri*. YEM Yayınları, Ankara.
- Alkan, A. (2015a). “*Bitlis Şehrinde Taş Ustalığı Ve Geleneksel Kent Mimarisine Etkisi*” *Turkish Studies*, 10(6), 57-82
- Alkan, A. (2015b). “*Bitlis Şehrinin Çevre Sorunları Ve Alınması Gereken Önlemler*” *Doğu Coğrafya Dergisi*, 20(33), 11-36.
- Deleuze, G.ve Guattari, F. (2013). *İntroduction:Rhizome*, [http://ebookbrowse.com/deleuze-guattari-rhizome-pdf-d58538474,\(10.03.2013\)](http://ebookbrowse.com/deleuze-guattari-rhizome-pdf-d58538474,(10.03.2013))
- <http://www.osmanhamdibey.gov.tr/yazdir?D54E3D30CC693346F872F81C21C9BCF4>
- <https://katalogtarama.cekulvakfi.org.tr/resimler/3/4/25858/ab00000511.pdf>

- ICOMOS. (t.y). Amsterdam Bildirgesi (1975). 12.05.2025 tarihinde http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0458320001536681780.pdf adresinden erişilmiştir.
- ICOMOS. (t.y). Carta Del Restauro (1931). 12.05.2025 tarihinde http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0660878001536681682.pdf adresinden erişilmiştir.
- ICOMOS. (t.y). Venedik Tüzüğü (1964). 10.05.2025 tarihinde http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0243603001536681730.pdf İbank
- Arşivi. (t.y). Bitlis İli 1953, 1966, 1976, 1998 Yılları 1/1000 ölçekli imar planları ve plan araştırma raporları
- Keleş Eriçok, A., Güler, E., & Özdemir, Ö. F. (2021). Geleneksel Kent Dokularının Korunmasında, Koruma Amaçlı İmar Planlarının Öneminin Bitlis Örneğinde İrdelenmesi. İDEALKENT, 12(32), 208-241. <https://doi.org/10.31198/idealkent.847642>
- Köhler, W. (2011). Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Kürt Şehri Bitlis, İstanbul
- Kuban, D. (2010). Türkiye’de Kentsel Koruma Kent Tarihleri Ve Koruma Yöntemleri. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Kuş A. (2019). “H.F.B. Lynch’te 19. Yüzyılın Sonunda Bitlis”. Tarih Araştırmaları Dergisi, 38 (66), 300-325.
- Pickles, J. (2011). Uzamların Tarihi: Haritacılık Mantığı, Haritalandırma ve Coğrafi Olarak Kodlanmış Dünya, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Van Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi. (2017). Bitlis kentsel sit alanı içinde yer alan kültür varlığı niteliği taşıyan geleneksel sivil mimarlık örneklerinin korunması, restorasyon ve yapım teknikleri ile kullanılan geleneksel malzemelerin ıslahı: Anadolu’da geleneksel toprak damlarda yalıtım, bakım sorunları ve Bitlis örneğinde koruma önerileri çalıştay raporu.

BÖLÜM 4

DEPREME MARUZ KALAN TÜRKİYE VE BAZI ÜLKELERİN AFET YÖNETİM SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

*Fırat EROL¹
Faruk KALAY²*

1. GİRİŞ

Afetler, bireysel olarak insan yaşamını, toplumsal olarak da ülke ekonomilerini derinden etkileyen ve bu etkilerin yıllarca devam ettiği olaylardır. Her ne kadar dünya çapında afetler, yayılımı bakımından %44 oranında sel, %28 ile fırtına ve %8 oranında da deprem olayları olarak yıkıcı etki gösterse de insan unsuru yaşamı boyunca “yavaş yavaş” ve “aniden gelişen” afetler olmak üzere pek çok afet türüyle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Söz konusu bu afetler; deprem, yangın, sel & su taşkınları, heyelan & kaya düşmesi, kasırga, hortum, volkanik patlamalar, aşırı soğuk/sıcaklıklar, aşırı yağışlar (yağmur, kar gibi), kuraklık ve kıtlık şeklinde sıralanabilir (Yılmaz, 2022; AFAD, 2024). Örneğin Dünya Meteoroloji Örgütüne (WMO)’ göre sadece 1980-1990 yılları arasındaki 10 yıllık süreçte, dünyada 700 bin kişi meteorolojik afetler dolayısıyla hayatını kaybetmiştir (MMO, 1999).

Yaşanış biçimi bakımından coğrafya, bölge ve jeolojik yapıya göre değişkenlik yaşayan afet türleri, yıkıcı etki ya da yıkıcılık seviyesine göre sınıflandırılmaktadır. Zira dünya literatüründe 31 çeşit doğa olayı olduğu ve bu olayların 28 çeşidinin meteorolojik olaylardan kaynaklandığı bilinmektedir (AFAD, 2014). Yani bir ülkede depremlerin yıkıcı etkisi yüksek bir boyut kazanmışken diğer bir ülkede sel, yangın, kasırga gibi olaylar görülebilmektedir. Ancak bu doğa olaylarından

¹ Dr, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, efiat65@gmail.com, ORCID iD: 0009-0003-6708-6080

² Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, kalayfaruk@hotmail.com, ORCID iD:0000-0002-6801-798X

Çalışmanın genel bulguları Türkiye'nin kullanmakta olduğu mevcut afet yönetim sisteminin, uygulamalardaki eksikliklere dayanarak özellikle risk eksensli iyileştirmeler ile daha dirençli bir ülke konumuna geçmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu doğrultuda atılacak adımlar, afetlerin yıkıcı etkilerini diğer ülkelerde (Japonya, Şili, Endonezya vb.) olduğu gibi düşürecek ve dirençli, güvenli bir ülke konumuna getirecektir. Bu bağlamda Türkiye'nin başta yapı stoğu olmak üzere risk analizleri, afet hazırlık, afet fonu, afet eğitimi ve bilinçlendirme çalışmaları, afet teknolojilerinin kullanımının yaygınlaştırılması, ulusal/uluslararası deneyim ve işbirliği paylaşımı, dönüşüm ve dayanıklılık, zemin ve hukuksal izinler, imar- ruhsatlandırma sistemlerinin denetimi gibi pek çok alanda iyileştirme uygulamalarının yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- AFAD, (2014). *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimler Sözlüğü*, <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-a-fet-yonetimi-terimleri-sozlugu> Erişim Tarihi: 24.09.2024
- AFAD, (2023). *2012-2023 Ulusal Deprem Stratejisi*, <https://deprem.afad.gov.tr/assets/udsep/UD-SEP2023.pdf> Erişim Tarihi: 09.11.2024
- AFAD, (2023). *2023 Kahramanmaraş Depremleri Harcamaları*, https://www.afad.gov.tr/kurum-lar/afad.gov.tr/Promo/2023/1512Harcamalar/151223Harcamalar-1_.pdf Erişim Tarihi: 15.11.2024
- AFAD, (2024). *Afet Analizleri ve Türleri*, <https://www.afad.gov.tr/afet-analiz> Erişim Tarihi: 10.11.2024
- AHDER, (2010). *Türkiye'deki Deprem Kuşakları*, Afete Hazırlık ve Deprem Eğitimi Derneği, <https://www.ahder.org/turkiyedeki-deprem-kusaklari> Erişim Tarihi: 21.12.2024
- Annual Report, (2023). *Here We Go! Annual Report* https://www.annualreports.com/HostedData/AnnualReports/PDF/OTC_MTAGF_2021.pdf Erişim Tarihi: 01.11.2024
- Anonim-IRM, (2002). *A Risk Management Standard*, https://www.theirm.org/media/4709/arms_2002_irm.pdf Erişim Tarihi: 17.12.2024
- Atlas, (2023). *Dünya Haritası*, <https://cbs.csb.gov.tr/atlas-i-5439> Erişim Tarihi: 06.12.2024
- AÜ, (2023). *Acil Durum ve Afet Yönetimi*, <https://www.anadolu.edu.tr/acikogretim/turkiye-programlari/acikogretim-fakultesi-onlisans-programlari-2-yillik/acil-durum-ve-afet-yonetimi> Erişim Tarihi: 23.11.2024
- Backer, J., Paton, S., Ronan, K.R., Johnstona, D.M., McClure, J. (2017). The Role of Prior Experience In Informing and Motivating Earthquake Preparedness, *International Journal Of Disaster Risk Reduction*, 22, 179-193.
- Baskak, D., Büyüksaraç, A. (2021). Dünyada ve Türkiye'de Afetlerde Acil Yardım Uygulamaları: Batman İli Örneği, *Journal of Paramedic and Emergency Health Services*, 2(2), 68-83.
- Başaran, İ., Akyüz, D. (2022). Afet Yönetiminde Bir Sivil Toplum Kuruluşu: Türk Kızılayı, *Journal of Civilization Studies*, 7(1), 76-91
- BBCNEWS, (2023). *Afetlerin Ekonomik Maliyetleri*, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cz7r-re57ky1o> Erişim Tarihi: 10.12.2024
- BDTİM, (2024). Boğaziçi Üniversitesi, Bölgesel Deprem-Tsunami İzleme Merkezi, <http://www.koe-ri.boun.edu.tr/sismo/2/deprem-bilgileri/genel-bilgiler/> Erişim Tarihi: 01.01.2025
- CBS, (2024). *Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü*, <https://cbs.csb.gov.tr/> Erişim Tarihi: 27.11.2024

- Çolak, S. Ö. (2016). *Risk ve Kriz Yönetimi*, İstanbul Üniversitesi(PDF) http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/acilyardimveafetyonetimi_ao/riskvekrizy%C3%B6netimi.pdf Erişim Tarihi: 11.11.2024
- Denge ve Denetleme, (2023). *Depremlere Karşı Kırılabilirlikte Denge ve Denetleme Sisteminin Etkisi: Türkiye, Şili ve Japonya Örnekleri*,(PDF), <https://www.dengedenetleme.org/dosyalar/file/Depremlere%20Kar%C5%9F%C4%B1%20K%C4%B1r%C4%B1lganl%C4%B1kta%20Denge%20ve%20Denetleme%20Sisteminin%20Etkisi%20T%C3%BCrkiye%20%C5%9Eili%20ve%20Japonya%20%C3%96rnekleri.pdf> Erişim Tarihi: 13.11.2024
- Dünya Gazetesi, (2024). *Marş Merkezli Depremlerin Maliyeti: Cumhurbaşkanlığı Raporu*, <https://www.dunya.com/ekonomi/cumhurbaskanligi-raporu-kahramanmaras-merkezli-deprem-felaketinin-maliyeti-2-trilyon-lira-haberi-688661> Erişim Tarihi: 15.11.2024
- Erkal, T., Değerliyurt, M. (2009). Türkiye’de Afet Yönetimi, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22), 147-164.
- Erkan, B. B. (2017). *Dünyadan Afet Yönetim Sistemi Örnekleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Erol, F. (2025). Türkiye’de Afet Yönetimi: Risk Yönetimi Ekseninde Bir Model Önerisi (Yayınlanmış Doktora Tezi), Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- FEMA, (2023). *This is FEMA*, <https://www.fema.gov/multimedia-library> Erişim Tarihi: 02.11.2024
- Genç, N.F. (2021). Afet Yönetimi, Nobel Yayınevi, Ankara
- Hamsici, M. (2023). *Şili Depremleriyle Mücadelede Nasıl Başarılı Oldu?*, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cd125km7pzo#:~:text=%C5%9Eili%20%C4%B0%C3%A7i%C5%9Fleri%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20ba%C4%9Fl%C4%B1,ve%20herkese%20afet%20kitleri%20da%C4%9F%C4%B1t%C4%B1l%C4%B1yor> Erişim Tarihi: 19.11.2024
- Hirayama, Y. (2000). Collapse and Reconstruction: Housing Recovery Policy in Kobe After The Hanshin Great Earthquake, *Housing Studies Journal*, 15(1), 111-128.
- Kara, M. (2023). Sürdürülebilir Afet Yönetimi ve Risk Azaltmada Kurumlar arası İlişkilerin Önemi (Yayınlanmış Doktora Tezi), Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karaman, Z. T. (2016). *Bütünleşik Afet Yönetimi*, İlkem yayınları, İzmir
- Koçak, H. (2010). Doğal Yıkım Olaylarının Zararlarının Azaltılmasında Yerel Halkın ve Yöneticilerin Duyarlılığının Önemi: Şili ve Haiti Örnekleri, *Mülkiye Dergisi*, 34, 268-353.
- Kremier, A., Arnold, M., Carlin, A. (2003). *Building Safer Cities-The Future Of Disaster Risk*. Washington: The World Bank Press
- Lixin, Y., Lingling, G., Dong, Z., Zhou, J., Gao, Z. (2012). An Analysis On Disasters Management System In China, *Nat Hazards*. 60(1), 295-309.
- Mahoney, J. (2004). The Possibility Principle: Choosing Negative Cases in Comparative Research, *American political science review*, 98(4), 653-669.
- MMO, (1999). *İklim Değişikliği, Hidrometeorolojik Afetler ve Afet Yönetimi*, https://www.tuba.gov.tr/files/yayinlar/raporlar/TUBA-978-625-8352-56-6_ch04.pdf Erişim Tarihi: 12.11.2024
- Nazarov, E. (2011). *Emergency Response Management in Japan Final Research Report Crisis Management Center Ministry of Emergency Situations of The Republic of Azerbaijan*,
- NDMA, (2024). *Hindistan Ulusal Afet Yönetim Otoritesi*, <https://ndma.gov.in/> Erişim Tarihi: 10.11.2024
- OCHA, (2017). *Chile Disaster Management Reference Handbook*, <https://reliefweb.int/report/chile/chile-disaster-management-reference-handbook-may-2017> Erişim Tarihi: 11.11.2024
- Şahin, C., Sipahioğlu, Ş. (2002). *Doğal Afetler ve Türkiye*, Ümit Yayınları, Ankara.
- Şen, S. (2023). Kahramanmaraş Depreminin Ekonomiye Etkisi, *Diplomasi ve Strateji Dergisi*, 4(1), 1-55.
- T.B.M.M. Araştırma Komisyonu (2023). *Kahramanmaraş Merkezli Depremler İçin Kurulan Meclis Araştırma Komisyon Raporu*, https://downloads.ctfassets.net/dq9b2d58kdrp/1lsNnDpzg2mq-ZAmTMAAnnUH/2ce5ba429dda2c2f2f3bcccea2e83292/Deprem_Ara_t_rma_Komisyon_Raporu_2023.pdf Erişim Tarihi: 15.11.2024
- TDK, (2024). *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*, <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 13.11.2024

- Tercan, B. (2001). *Post Earthquake Relocation Proses In Turkey*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: ODTÜ /Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TRT, (2020). *Dünyada Yakın Tarihin En Büyük Depremleri*, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/dunyada-yakin-tarihin-buyuk-depremleri-786577.html> 15.01.2024
- TÜİK, (2024). *Türkiye İstatistik Kurumu*, İstatistik/veriler, <https://www.tuik.gov.tr/> Erişim Tarihi: 09.12.2024
- UKKDE, (2001). *Riskin Azaltılması, Afetlere Hazırlık ve Müdahale Eğitimi Programı*, Uluslararası Kızıllaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu, Yorum Yayınları, Ankara.
- Uzun, M., Korkmaz, H. H. (2018). Deprem Bölgesindeki Bazı Ülkelerde Eşdeğer Deprem Yüklü Metodunun Karşılaştırılması, *Selçuk Üniversitesi Mühendislik Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7(1), 189-212.
- Uzunçubuk, L. (2005). *Yerleşim yerlerinde Afet ve Risk Yönetimi*. (Yayınlanmış Doktora Tezi) Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Walliman, N. (2006). *Social Research Methods*, SAGE Publications, London
- Wang, X., Kapucu, N. (2016). Public Complacency Under Repeated Emergency Threats: Some Empirical Evidence, *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(2), 57-78.
- Wikipedi, (2024). *Deprem Kuşakları*, https://tr.wikipedia.org/wiki/Deprem_ku%C5%9Faklar%C4%B1 Erişim Tarihi: 13.11.2024
- Wisner, B., Davis, I., Blaike, P., Cannon, T. (2003). *At Risk-Natural Hazards, People's Vulnerability and Disasters*. London-New York: Routledge Press
- Yenigün, A. (2023). *Endonezya'da Art Arda Meydana Gelen Depremler*, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/endonezya-aciklarinda-art-arda-6-7-ve-7-1-buyuklugunde-depremler-meydana-geldi/3046937#:~:text=Ankara,can%20veya%20mal%20kayb%C4%B1%20olmad%C4%B1>. Erişim Tarihi: 15.11.2024
- Yılmaz, H., Gülüm, E. (2024). Afet Acil Durum Yönetimi ve Afet Yönetim Planı Çerçevesinde Uygulamalar: Pazarcık-Elbistan Depremi, *Akademik Yaklaşım Dergisi*, 15(1), 1-25.
- Yılmaz, S. (2022). *2020'de Türkiye ve Dünyada En Sık Görülen Doğal Afetler, Afet Komisyonu Yazı Dizisi*, <https://tatd.org.tr/afet/afet-yazi-dizisi/2020de-turkiye-ve-dunyada-en-sik-gorulen-dogal-afetler/>, Erişim Tarihi: 13.11.2024

BÖLÜM 5

KOZAN İLÇESİ'NİN (ADANA) TURİZM POTANSİYELİ

Ersin Kaya SANDAL¹

Veli AYATA²

1. GİRİŞ

Günümüz dünyasında sanayileşme ve kentleşme hareketlerinin bir sonucu olarak turizm faaliyetlerine olan gereksinim ve katılım gün geçtikçe artmaktadır. İnsanlar monoton ve sıkıcı kent yaşamının etkisinden bir ölçüde uzaklaşmak, psikolojik ve sosyolojik olarak rahatlamak için turizm faaliyetlerine daha çok yönelmektedir (Çan, 2013, s. 5; Kozak, N., Kozak, M. A., & Kozak, M., 2022, s. 49; Alkış & Temizkan, 2011, s. 2).

Son 30-40 yıllık tarihsel süreç içerisinde insanların turizm faaliyetlerindeki eğilimleri ve seçenekleri de değişmektedir. Deniz-kum-güneş anlayışında yoğunlaşan turizm faaliyetleri günümüzde daha da çeşitlenmektedir. Turist ve turist beklentilerinde değişimler meydana gelmekte, kültürel değerlere ilgi ve aynı zamanda doğal çevrede (dağlık alanlar, yaylalar, ormanlar, akarsular vd.) tatil yapma isteği artmaktadır (Kara, 2009).

Dağlık alanlar topografik yapıları, iklim özellikleri, biyolojik çeşitlilik, eşsiz peyzaj değerleri ve sunmuş oldukları rekreasyonel ve sportif imkanlar nedeniyle dünya genelinde turizm de önemi artan alanlardır (Kozak, N., Kozak, M. A., & Kozak, M., 2022). İnsanlar için oluşumları, görünimleri veya sundukları olanaklar

¹ Prof. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Coğrafya Bölümü, ersinsandal@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-6969-1570

² Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü., cografyaadana@gmail.com, ORCID iD: 0009-0007-1701-1127

fuurları gibi tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin artırılması gerekmektedir. Ayrıca, Dağlıcak Tabiat Parkı, Horzum ve G ller Yaylası gibi alanlarda doğa yürüyüşü, kampçılık, kuş gözlemciliği ve fotoğrafçılık gibi etkinliklerin yaygınlaştırılmasıyla ekoturizm potansiyelinin değerlendirilmesi gereklidir. Kültürel mirasın korunması ve canlandırılması açısından Kozan Kalesi, Anavarza ve Karasis kaleleri ile tarihi çarşılar ve konaklar restore edilerek bu alanlara turistik işlevsellik kazandırılmalı; ziyaretçi rehberliği ve bilgilendirme panoları ile kültürel deneyimin zenginle tirilmesine önem verilmelidir. Bunun yanı sıra, yerel halkın turizm faaliyetlerine katılımının sağlanması, yöresel ürünler, el sanatları ve gastronomi turizminin desteklenmesi halkın ekonomik fayda sağlanması turizmin sürdürülebilirliğini artıracaktır. Ulaşım sisteminin iyileştirilmesi amacıyla yol ve altyapı çalışmalarının güçlendirilmesi, doğal ve kültürel alanların tahribatını önlemeye yönelik sürdürülebilir turizm politikalarının uygulanması, ziyaretçi yönetimi ve çevresel koruma önlemlerinin planlanması gerekmektedir. Son olarak, turizm sektöründe çalışanların rehberlik, dil ve müşteri ilişkileri konularında eğitilmesi ile ekoturizm ve kültürel turizm konularında farkındalık oluşturulması, ilçede turizmin kalitesini artıracak önemli bir adım olarak öne çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Alkış, H., & Temizkan, V. (2011). Sanayi işletmelerin turizm gelişmesi üzerinde etkileri ve Karabük  rneęi. *Kuruluşundan Bugüne Karabük ve Demir  elik Sempozyumu*, 1–3 Nisan 2010, Karabük, Türkiye (ss. 502–510). Karabük Üniversitesi.
- Balcıoğulları, A. (2022). 9 ve 13. yüzyıllar arası  ukurova a yerleşme ve ticaret yolları. *XIII. Türk Tarih Kongresi*, Cilt XI(1), 1–14.
- Boęa, S. (2012). *Adana Kozan da Gökçelik Konağı'nın restorasyon projesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Buyruk, H. (2023). Kozan Eskikabasakal/Peri yerleşimi ve Hristiyan mimarisi. *Sanat - Sanat*, 20, 61–83.
- Çalışkan, G. (2005). *Adana-Kozan da Yaverin Konağı'nın restorasyon projesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
-  an, M. F. (2013). *Kentleşme, sanayileşme ve kalkınma etkileşimi*. T.C. Fırat Kalkınma Ajansı.
- Emekli, G. (2005). Avrupa Birliği'nde turizm politikaları ve Türkiye'de kültürel turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14(1–2), 99–107.
- Gök, N. (2006). *Adana İli Kozan İlçesi'nde tarihi  evre koruma  nerisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gök, Y. (2011). *Kozan Baraj Gölü ve çevresinin rekreasyonel alan kullanım kararlarının belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı).
- G rel, C. (2006). *Adana-Kozan, Aslanpa a Mahallesi, Hamam Sokak No:16 Muhtar Hacı Konağı restorasyon  nerisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Ankara.

- Gürer, N., & Eke, F. (2012). Dağlık alanlarda turizm ve ekonomik kalkınma ilişkisinin sürdürülebilirlik göstergeleri ile irdelenmesinde bir yöntem önerisi; Erzurum, Erzincan, Bayburt bölgesi örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(1), 125–133.
- Haseki, M. İ. (Ed.). (2013). *II. Doğu Akdeniz turizm sempozyumu (Ekoturizm)*. Çukurova Üniversitesi Karataş Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu; T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar VII. Bölge Müdürlüğü.
- Kara, H. (2009). Turizm ve çevre. In K. Arıbaş & H. Kara (Eds.), *21. yüzyıl ve çevre* (ss. 173–174). Elik Yayınları.
- Karademir, N. (2023). Dağlık alanların turizm açısından önemi. *Academic Social Resources Journal*, 8(56), 484–494.
- Kozak, N., Kozak, M. A., & Kozak, M. (2022). *Genel turizm: İlkeler ve kavramlar* (24. baskı). Detay Yayıncılık.
- Sandal, E. K. (2024). Nemrut Dağının turizm potansiyeli ve değerlendirilmesi. In N. Elmastaş (Ed.), *Bitlis turizm araştırmaları* (ss. 195–205). Akademisyen Kitabevi.
- Sayar, M. H. (2006). Toroslardan Akdeniz'e Çukurova eski çağ tarihi ve tarihî-coğrafya araştırmaları. *Colloquium Anatolicum*, 5, 25–44.
- Sayar, M. H., & Konyar, E. (2007). Kozan Adana arkeolojik kültür varlıkları envanter çalışması 2005. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 6, 37–46.
- Sözlü, H., & Karagöz Yılmaz, S. (2024). *Ortaçağdan günümüze Adana ili ve ilçeleri yüzey araştırması (Kozan)*. Akademisyen Kitabevi.
- Sözlü, H., Gümüş, İ., & Çolakoğlu, H. (2022). *Ortaçağdan günümüze Adana ili ve ilçeleri yüzey araştırması 2009-2020 yılı çalışmaları (2019-2020 yüzey araştırmaları)* (Cilt 2, ss. 7–29). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (Ana Yayın No: 3714/2).
- Şahin, Y. D., & Altunkasa, M. (2020). Antik kentlerin oluşum kurgularının analiz edilmesinde kullanılan coğrafi, sosyo-kültürel ve tarihsel belirleyiciler: Anavarza örneği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29(1), 68–83.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2025). Anavarza Ören Yeri/Ancient City of Anavarza. *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Adana İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Resmi Web Sitesi*. <https://adana.ktb.gov.tr/TR-228607/anavarza-oren-yeriancient-city-of-anavarza.html> (Erişim tarihi: 9 Ocak 2025).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2025). Yıllık il-ilçe konaklama istatistikleri. <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-211090/yillik-il-ilce-konaklama-istatistikleri.html> (Erişim tarihi: 9 Ocak 2025).
- Tarım ve Orman Bakanlığı. (2025). *Adana - Doğa Turizmi Web Uygulaması*. <https://ekotaban.tarimorman.gov.tr/alan/229> (Erişim tarihi: 15 Nisan 2025).
- Yılmaz, D. (2007). *Adana-Kozan Kozan Arastası restorasyon önerisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, S. K. (2022). *Kozan'daki mimari eserler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Mersin.

BÖLÜM 6

KUTSAL MEKÂNLAR, DİNİ MİRAS VE TURİSTİK TÜKETİM İKİLEMİ: FELSEFİ VE MANTIKSAL BİR ANALİZ

Ayşe ACARER¹

1. GİRİŞ

Kutsal mekânların tarihsel ve kültürel bağlamı, inanan bireylerin manevi yaşantılarının yanı sıra kolektif hafızanın şekillenmesi bakımından da dikkate değer bir öneme sahiptir (Eliade, 1959). Bu mekânlar, geleneksel olarak dini ritüellerin icra edildiği alanları ifade etmenin ötesinde, insanın varoluşsal arayışına dair derin bir boyut içermektedir. Mekânların kutsal niteliği, farklı medeniyetlerde benzer şekilde *aşkın bir gücün* veya *transcendent bir varlığın* tezahürü olarak algılanmıştır. Bununla birlikte, modern dönemde kutsal mekânların aynı zamanda turistik çekicilik öğelerine dönüşmesi, dini miras ve turistik tüketim arasında bazı ikilemleri gündeme getirmektedir (Smith, 2015).

Kutsal mekânlara yönelik artan turistik ilgi, bu alanların ekonomik ve kültürel birer ürün olarak tüketilmesi sürecini hızlandırmaktadır. Bu durumun, mekânın özünde barındırdığı metafizik veya manevi anlamı zayıflattığı ya da dönüştürdüğü öne sürülebilir. Böylece kutsallık ile dünyevilik arasında var olan gerilimin turizm alanında somutlaştığı ve çeşitli açılardan eleştirel bir incelemeyi gerektirdiği ortaya çıkmaktadır (Rinschede, 1992). Bu gerilim, çalışmada *ikilem* kavramı üzerinden tanımlanmaktadır. Söz konusu ikilem, bir yandan turistik faaliyetlerin ekonomik, kültürel ve toplumsal getirilerine işaret ederken, diğer yandan kutsallığın araçsallaştırılmasına dair eleştirel bir bakışı gerekli kılmaktadır.

¹ Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, aysesavkliyildiz@sdu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-7123-2501

- Abeam, E. D. (2021). The 'Supernatural Existential' in the Foundations of Christian Faith of Karl Rahner (Master's thesis, Universidade Catolica Portuguesa (Portugal)).
- Altıntaş, M. C. (2024). Dini, ahlaki ve eğitimsel açıdan turizm: akademik bir değerlendirme. *Tourism and Recreation*, 6(2), 382-393.
- Bars, N. (2019). Rus hacı adaylarının eserlerine göre Ortaçağ İstanbul'undaki dini mekânlar (Master's thesis, Mimar Sinan Fine Arts University (Turkey)).
- Cihan, M. (2016). Nurettin Topçu ve ahlak eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (56), 1387-1398.
- Collins-Kreiner, N. (2010). Geographers and pilgrimages: Changing concepts in pilgrimage tourism research. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 101(4), 437-448.
- Collins-Kreiner, N., & Gatrell, J. D. (2006). Tourism, heritage and pilgrimage: The case of Haifa's Baha'i gardens. *Journal of Heritage Tourism*, 1(1), 32-50.
- Demir, Ş. Ş., & Karakuş, T. (2015). Evaluation of tourism activities in Regional Development Agency. *Journal of Tourism Theory and Research*, 2(1), 30-39.
- Durkheim, E. (2016). The elementary forms of religious life. In *Social theory re-wired* (pp. 52-67). Routledge.
- Edensor, T. (2001). Performing tourism, staging tourism: (Re) producing tourist space and practice. *Tourist studies*, 1(1), 59-81.
- Eliade, M. (1959). The sacred and the profane: The nature of religion (Vol. 81). Houghton Mifflin Harcourt.
- Farid, F. (2024). The Concept of Religious Experience by Rudolf Otto: A Phenomenological Approach. *Jurnal Filsafat*, 34(2), 235-253.
- Heidegger, M. (2008). İnşa Etmek İskân Etmek Düşünmek. Düşüncenin Çağırdığı içinde,(çev.) Ahmet Aydoğan, Say Yayınları, İstanbul, 71-97.
- Heidegger, M., Macquarrie, J., & Robinson, E. (1962). Being and time.
- Husserl, E. (2013). Cartesian meditations: An introduction to phenomenology. Springer Science & Business Media.
- Lefebvre, H., & N. S. D. (1991). The production of space.
- Meriç, C. (1983). Bu Ülke. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Poria, Y., Butler, R., & Airey, D. (2003). The core of heritage tourism. *Annals of tourism research*, 30(1), 238-254.
- Rinschede, G. (1992). Forms of religious tourism. *Annals of tourism Research*, 19(1), 51-67.
- Smith, M. K. (2015). Issues in cultural tourism studies. Routledge.
- Smith, V. L. (1989). Hosts and guests: The anthropology of tourism. University of Pennsylvania Press.
- Soja, E. W. (1998). Thirdspace: Journeys to Los Angeles and other real-and-imagined places. *Capital & Class*, 22(1), 137-139.
- Subaşılar, B. (2007). Turizm tanıtımında kültür turizminin yeri İstanbul üzerine bir uygulama (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Telfer, D. J., & Sharpley, R. (2015). Tourism and development in the developing world. Routledge.
- Timothy, D. J., & Olsen, D. H. (Eds.). (2006). Tourism, religion and spiritual journeys (Vol. 4). London: Routledge.
- Timothy, D. J., Boyd, S. W. (2003). Heritage Tourism. Harlow: Pearson.
- Turner, V. W., & Turner, E. L. (2011). Image and pilgrimage in Christian culture. Columbia University Press.
- Ülken, H. Z. (1982). Türk Tefekkürü Tarihi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

BÖLÜM 7

EKOTURİZMİN SOSYO-EKOLOJİK SİSTEMLERE ETKİSİ: YEREL EKOLOJİK ÖZELLİKLER VE TOPLUM ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Ayşegül TEKEŞ DÜDÜKÇÜ¹

1. GİRİŞ

Küresel ölçekte artan kentleşme, biyolojik çeşitlilik kaybı, iklim değişikliği, habitat tahribatı ve çevresel bozulmalar; doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımını zorunlu kılmıştır (McDonald vd., 2013; Acarer & Mert 2025; Kaya vd., 2025). Bu kapsamda, sürdürülebilir kalkınmanın bir parçası olarak doğa temelli turizm yaklaşımları önemli bir alan haline gelmiştir. Özellikle ekoturizm hem çevresel koruma hem ekonomik kalkınma arasında denge kurmayı amaçlayan, ekolojik ve sosyal açıdan çok boyutlu bir turizm biçimi olarak tanımlanmaktadır (Müller, 2000; Kiper, 2013).

Ekoturizm, doğal alanların korunmasını destekleyen, ziyaretçilerin çevresel farkındalığını artırmayı amaçlayan ve yerel halkın ekonomik refahına katkı sağlamayı hedefleyen bir faaliyetler bütünüdür. Ancak uygulamada bu hedeflerin ne ölçüde gerçekleştirilebildiği ve sürecin doğa-insan ilişkisi üzerindeki etkileri tartışmalıdır. Çünkü ekoturizm, doğrudan hem ekolojik hem de sosyal sistemleri etkileyen çok yönlü bir süreçtir (Cheung, 2015). Doğal alanlara yönelik yoğun ziyaretçi baskısı, habitat tahribatı, biyolojik çeşitlilik kaybı ve yaban hayatı üzerindeki baskı gibi çevresel sorunları beraberinde getirirken; diğer yandan yerel halkın geçim kaynaklarını çeşitlendirme, kültürel değerlerin yaşatılması ve çevre koruma bilincinin artırılması gibi sosyal faydalar da sağlamaktadır. Bu durumdan dolayı, ekoturizmin etkileri yalnızca ekonomik veya çevresel bir perspektiften

¹ Dr., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Orman Fakültesi, e-mail: aysegultekes@isparta.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4515-7258

mümkün olacaktır. Kültürel değerlerin korunması ise bir diğer öncelikli konudur. Kültürel pratiklerin turizm amaçlı ticarileştirilmesi sürecinde yerel halkın rızası mutlaka alınmalı; kültürel bütünlüğün bozulmaması için bilinçli bir yaklaşım benimsenmelidir. Geleneksel bilgi ve uygulamaların korunması amacıyla eğitim ve farkındalık programları geliştirilmesi de önem taşımaktadır.

Ekoturizmin çevresel etkilerini azaltmak ve bilinçli bir toplum oluşturmak için hem yerel halk hem de ziyaretçilere yönelik sürekli çevre eğitimi sağlanmalı, doğal yaşam alanlarına saygılı davranışlar teşvik edilmelidir. Ayrıca, sosyo-ekolojik sistemler üzerindeki etkilerin düzenli olarak izlenmesi için veri tabanları oluşturulmalı; izleme sonuçlarına göre uyarlanabilir yönetim stratejileri geliştirilerek gerektiğinde uygulamalarda revizyon yapılmalıdır.

Bu doğrultuda, politika yapıcılar ve uygulayıcılara önemli bir sorumluluk düşmektedir. Ekoturizmin yalnızca ekonomik bir faaliyet olarak değil, bütüncül bir sosyo-ekolojik süreç olarak ele alınması gerekmektedir. Politika yapıcılar, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ekoturizm planlamasında ekosistem hizmetlerinin korunmasını, yerel halkın haklarının gözetilmesini, kültürel değerlerin sürdürülebilirliğini ve sosyal adaletin sağlanmasını temel alan bir yol haritası oluşturmalıdır. Bu şekilde kurgulanan bir ekoturizm anlayışı, yalnızca bugünün değil, gelecek nesillerin de yararlanabileceği dirençli ve sürdürülebilir sosyo-ekolojik sistemlerin temelini oluşturacaktır.

KAYNAKLAR

- Acarer, A., & Mert, A. (2025). Tınaz Dağının (Burdur) sosyoekonomik koşulları ve arazi kullanımı açısından 20 yıllık değişimi. *Anadolu Orman Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 1-9. <https://doi.org/10.53516/ajfr.1578759>
- Ankaya, F. Ü., Balık, G., & Aslan, B. G. (2018). Dünyada ve Türkiye'de Ekoturizm, Sosyal-Kültürel ve Ekonomik Katkıları. *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1(2), 69-72.
- Aydin, I. Z., & Öztürk, A. (2023). Identifying, monitoring, and evaluating sustainable ecotourism management criteria and indicators for protected areas in Türkiye: The case of Camili Biosphere Reserve. *Sustainability*, 15(4), 2933. <https://doi.org/10.3390/su15042933>
- Ballantyne, R., Hughes, K., Lee, J., Packer, J., & Sneddon, J. (2018). Visitors' values and environmental learning outcomes at wildlife attractions: Implications for interpretive practice. *Tourism Management*, 64, 190-201. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2017.07.015>
- Bhatta, K. D. (2023). Community-Based Ecotourism and Perceived Economic Impacts: A Study of Rural Settlements around Annapurna Conservation Area, Nepal. *Journal of Engineering Technology and Planning*, 4(1), 82-95. <https://doi.org/10.3126/joetp.v4i1.58444>
- Brandt, J. S., & Buckley, R. C. (2018). A global systematic review of empirical evidence of ecotourism impacts on forests in biodiversity hotspots. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 32, 112-118. <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2018.04.004>
- Brown, K., Turner, R. K., Hameed, H., & Bateman, I. A. N. (1997). Environmental carrying capacity and tourism development in the Maldives and Nepal. *Environmental Conservation*, 24(4), 316-325. <https://doi.org/10.1017/S0376892997000428>

- Cheung, H. (2015). Ecotourism as a multidisciplinary conservation approach in Africa. *Therya*, 6(1), 31-41. <https://doi.org/10.12933/therya-15-243>
- Çiçekçi, B., & Okuyucu, A. (2024). Kültürel Turizmin Etkilerine İlişkin Bir Araştırma: Tirilye Örneği. *Journal of Geography*, (49), 97-111. <https://doi.org/10.26650/JGEOG2024-1478013>
- Darda, M. A., & Bhuiyan, M. A. H. (2022). A Structural Equation Model (SEM) for the socio-economic impacts of ecotourism development in Malaysia. *Plos one*, 17(8), e0273294. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0273294>
- Erazo, L. C., & Londoño, A. F. G. (2024). Systematic literature review of the impact of tourism on the welfare of wildlife in South America. (Revisión bibliográfica sistemática del impacto del turismo en el bienestar de la fauna silvestre en Sudamérica.) *El Periplo Sustentable: revista de turismo, desarrollo y competitividad*, (46), 71-93. <https://doi.org/10.36677/elperiplo.v0i46.21010>
- Francis, C. D., & Barber, J. R. (2013). A framework for understanding noise impacts on wildlife: an urgent conservation priority. *Frontiers in Ecology and the Environment*, 11(6), 305-313. <https://doi.org/10.1890/120183>
- Ghate, A. D., & Roy, J. (2024). Local Community Participation based Ecotourism Management for Sustainable Development of Marine Protected Areas. *Natural and Engineering Sciences*, 9(3), 222-232. <https://doi.org/10.28978/nesciences.1606654>
- Gössling, S., Peeters, P., Hall, C. M., Ceron, J. P., Dubois, G., Lehmann, L. V., & Scott, D. (2012). Tourism and water use: Supply, demand, and security. An international review. *Tourism management*, 33(1), 1-15. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2011.03.015>
- He, G., Chen, X., Liu, W., Bearer, S., Zhou, S., Cheng, L. Y., ... & Liu, J. (2008). Distribution of economic benefits from ecotourism: A case study of Wolong Nature Reserve for Giant Pandas in China. *Environmental Management*, 42(6), 1017-1025. <https://doi.org/10.1007/s00267-008-9214-3>
- Heslinga, J. H., Groote, P., & Vanclay, F. (2017). Using a social-ecological systems perspective to understand tourism and landscape interactions in coastal areas. *Journal of Tourism Futures*, 3(1), 23-38. <https://doi.org/10.1108/JTF-10-2015-0047>
- Kaya, C., Acarer, A., & Tekin, S. (2025). Global climate change, a threat: example of the chamois' case. *Šumarski list*, 149(3-4), 169-180. <https://doi.org/10.31298/sl.149.3-4.5>
- Kaypak, Ş. (2012). Ekolojik turizm ve sürdürülebilir kırsal kalkınma. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012(1), 11-29.
- Kiper, T. (2013). Role of ecotourism in sustainable development. *Advances in Landscape Architecture*. Ed. Murat Özyavuz. ISBN978-953-51-1167-2 <https://doi.org/10.5772/55749>
- Kumar, S., Hasija, N., Kumar, V., & Sageena, G. (2023). Ecotourism: a holistic assessment of environmental and socioeconomic effects towards sustainable development. *Current World Environment*, 18(2), 589. <https://doi.org/10.12944/CWE.18.2.14>
- Liu, W., Vogt, C. A., Luo, J., He, G., Frank, K. A., & Liu, J. (2012). Drivers and socioeconomic impacts of tourism participation in protected areas. *PloS one*, 7(4), e35420. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0035420>
- Magditsch, D., & Moore, P. (2011). Solid waste pollution and the environmental awareness of trekkers in the Annapurna Conservation Area, Nepal.
- Mason, S., Newsome, D., Moore, S., & Admiraal, R. (2015). Recreational trampling negatively impacts vegetation structure of an Australian biodiversity hotspot. *Biodiversity and Conservation*, 24(11), 2685-2707. <https://doi.org/10.1007/s10531-015-0957-x>
- Mathiwaranam, K. J., Mulder, R. A., & Hale, R. (2024). Anthropogenic double jeopardy: Urban noise and artificial light at night interact synergistically to influence abundance. *Environmental Pollution*, 363, 125078. <https://doi.org/10.1016/j.envpol.2024.125078>
- McDonald, R. I., Marcotullio, P. J., & Güneralp, B. (2013). Urbanization and global trends in biodiversity and ecosystem services. In *Urbanization, biodiversity and ecosystem services: challenges and opportunities: a global assessment* (pp. 31-52). Dordrecht: Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-007-7088-1_3

- Miller, A. B., Cox, C., & Morse, W. C. (2023). Ecotourism, wildlife conservation, and agriculture in Costa Rica through a social-ecological systems lens. *Frontiers in Sustainable Tourism*, 2, 1179887. <https://doi.org/10.3389/frsut.2023.1179887>
- Müller, F. G. (2000). Ecotourism: an economic concept for ecological sustainable tourism. *The International Journal of Environmental Studies*, 57(3), 241-251. <https://doi.org/10.1080/00207230008711271>
- Nyaupane, G. P., & Thapa, B. (2004). Evaluation of ecotourism: A comparative assessment in the Annapurna Conservation Area Project, Nepal. *Journal of Ecotourism*, 3(1), 20-45. <https://doi.org/10.1080/14724040408668148>
- Ouboter, D. A., Kadosoe, V. S., & Ouboter, P. E. (2021). Impact of ecotourism on abundance, diversity and activity patterns of medium-large terrestrial mammals at Brownsberg Nature Park, Suriname. *PLoS One*, 16(6), e0250390. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0250390>
- Palmer, N. J., & Chuamuangphan, N. (2021). Governance and local participation in ecotourism: community-level ecotourism stakeholders in Chiang Rai province, Thailand. In *Stakeholders management and ecotourism* (pp. 118-135). Routledge.
- Pickering, C. M., & Hill, W. (2007). Impacts of recreation and tourism on plant biodiversity and vegetation in protected areas in Australia. *Journal of environmental management*, 85(4), 791-800. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2006.11.021>
- Ruiz-Ballesteros, E. (2011). Social-ecological resilience and community-based tourism: An approach from Agua Blanca, Ecuador. *Tourism management*, 32(3), 655-666. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2010.05.021>
- Scheyvens, R. (1999). Ecotourism and the empowerment of local communities. *Tourism management*, 20(2), 245-249. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(98\)00069-7](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(98)00069-7)
- Somuncu, M. (2007). Sustainable tourism in the Kaçkar Mountains National Park, Turkey. In *III International Seminar on Mountain Tourism, seminar report, Sucha Beskidzka, Poland*.
- Stronza, A. (2001). Anthropology of tourism: Forging new ground for ecotourism and other alternatives. *Annual review of anthropology*, 30(1), 261-283. <https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.30.1.261>
- Thomann, Sean, "Effects of ecotourism on mammal diversity in the Monteverde cloud forest preserve, November 2010" (2010). Tropical Ecology and Conservation [Monteverde Institute]. 93. https://digitalcommons.usf.edu/tropical_ecology/93
- Weaver, D. (2010). Indigenous tourism stages and their implications for sustainability. *Journal of sustainable tourism*, 18(1), 43-60. <https://doi.org/10.1080/09669580903072001>
- Zacarias, D., & Loyola, R. (2017). How ecotourism affects human communities. In *Ecotourism's promise and peril: a biological evaluation* (pp. 133-151). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-58331-0_9
- Zhang, J. (2021). The effects of tourism on income inequality: A meta-analysis of econometrics studies. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 48, 312-321. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2021.07.009>

BÖLÜM 8

SİVEREK/TAKORAN BAZALT SÜTUNLARI'NIN KORUNMASI, TANITIMI VE JEOTURİZME KAZANDIRILMASI

*Sabri KARADOĞAN¹
Hurşit YETMEN²
Sedat BENEK³*

1. GİRİŞ

Volkanik bölgelerde doğa tarihine tanıklık eden özel oluşumlar arasında yer alan bazalt sütunları, yer şekillerinin oluşumuna dair benzersiz bir perspektif sunar. Bu çalışma, Şanlıurfa'nın Siverek ilçesi sınırları içinde, Takoran Vadisi'nin güney kenarında yer alan bazalt sütunları sahasının bilimsel, çevresel ve turistik açıdan önemini vurgulamak amacıyla hazırlanmıştır.

Henüz yeni keşfedilen bu saha, jeolojik açıdan nadir görülen sütun yapılarıyla dikkat çekmekte ve korunmaya değer doğal bir miras niteliği taşımaktadır (Şekil 1). Yörenin biyolojik çeşitliliği, peyzaj değeri ve kültürel geçmişiyle birlikte değerlendirildiğinde, bu oluşumlar yalnızca bilimsel çalışmalar açısından değil, sürdürülebilir turizm olanakları açısından da önemli bir potansiyel sunmaktadır.

Bu araştırma, bazalt sütunlarının bulunduğu alanın tanımını, mevcut tehditleri, koruma önerilerini ve tanıtım yol haritasını içermekte olup; ilgili kamu kurumlarına, yerel yönetimlere ve doğa koruma alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarına konuyla ilgili katkı sunmaya yöneliktir.

¹ Prof. Dr., Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, skaradogan@dicle.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-0680-5745

² Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, hyetmen@harran.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4164-6951

³ Prof. Dr., Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, sbenek@harran.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5221-9683

3) Yerel Kalkınma ve Ekonomik Katkı

- a) Saha çevresindeki köy ve mahallelerde yerel ürün satış noktaları, el işi stantları ve küçük konaklama imkânları teşvik edilebilir.
- b) Bölgeye gelen ziyaretçilerin katılımıyla “Jeoloji Günü”, “Doğa ve Fırat Festivali”, “Takoran Festivali” gibi etkinliklerle yerel ekonomiye katkı sağlanabilir.
- c) Kadın kooperatifleri, gençlik dernekleri ve yerel girişimciler bu sürece aktif şekilde dâhil edilmelidir.

6. SONUÇ VE GENEL ÖNERİLER

Bazalt sütunları, Fırat-Takoran Vadisi'nin eşsiz doğal miras öğelerinden biri olarak, sadece Şanlıurfa'nın değil, Türkiye'nin de dikkatle korunması gereken önemli jeolojik oluşumları arasında yer almaktadır. Yol çalışmaları sırasında ortaya çıkan bu saha, barındırdığı volkanik süreç izleri, prizmatik sütun yapısı ve görsel estetiği ile bilimsel, kültürel ve turistik açıdan çok yönlü bir potansiyel sunmaktadır.

Ancak bu potansiyelin korunarak geleceğe aktarılabilmesi için zaman kaybetmeden alınması gereken bazı önlemler bulunmaktadır. Bu önlemler; (i) alanın yasal koruma statüsüne kavuşturulması (örneğin, doğal sit alanı veya tabiat anıtı olarak tescillenmesi), (ii) jeolojik envanter çalışmasının bilimsel kurumlarca yapılması, (iii) fiziksel koruma önlemlerinin alınması (çevre düzenlemesi, yönlendirme, ziyaretçi yönetimi), (iv) sürdürülebilir turizm politikalarının hayata geçirilmesi ve (v) yerel halkın katılımı ve fayda sağlayacak şekilde kalkınma modellerinin desteklenmesidir.

Bu bağlamda, Siverek/Takoran bazalt sütunlarının korunması ve tanıtılması yalnızca doğal bir mirasa sahip çıkma değil, aynı zamanda yerel/bölgesel gelişmenin de taşıyıcısı olacaktır.

KAYNAKÇA

- DeGraff, J. M. & Aydin, A. (1987). “Surface morphology of columnar joints and its significance to mechanics and direction of joint growth.” *Geological Society of America Bulletin*, 99(5), 605–617.
- Goehring, L. & Morris, S. W. (2008). “Scaling of columnar joints in basalt.” *Journal of Geophysical Research: Solid Earth*, 113(B10).
- MTA, Maden Tetkik Arama. “Yerbilimleri Harita Görüntüleyici”. Erişim 13 Mayıs 2025. <https://yerbilimleri.mta.gov.tr/anasayfa.aspx>
- Ryan, M. P. & Sammis, C. G. (1978). “Cyclic fracture mechanisms in cooling basalt.” *Geological Society of America Bulletin*, 89(9), 1295–1308.

Şanlıurfa Valiliği. “Siverek’teki Doğa Harikası Bazalt Sütunlar Koruma Altında”. Erişim 13 Mayıs 2025. <http://sanliurfa.gov.tr/siverekteki-doga-harikasi-bazalt-sutunlar-koruma-altinda>

BÖLÜM 9

DEPREM VE YOKSULLUK

Muhammet FIRAT¹

1.GİRİŞ

Doğal afetler, yalnızca fiziksel çevrede değil, aynı zamanda toplumsal yapılarda da derin ve kalıcı etkiler ortaya çıkaran çok boyutlu olgulardır. Bu afetler arasında yer alan depremler, ani gerçekleşen doğaları gereği, yerleşim alanlarında ciddi yıkımlara ve can kayıplarına neden olmakta; beraberinde ise uzun soluklu sosyal, ekonomik ve psikolojik sorunları gündeme getirmektedir. Ancak afetlerin toplumsal etkileri tüm kesimler üzerinde eşit biçimde hissedilmemekte; özellikle sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı gruplar, bu tür felaketlerin yıkıcı sonuçlarına karşı çok daha savunmasız kalmaktadır.

Afetler sonrası ortaya çıkan barınma, sağlık, güvenlik ve ekonomik geçim sorunları, düşük gelirli bireyler ve yoksul topluluklar açısından daha derin ve kalıcı sosyal kırılmalara yol açmaktadır. Altyapı yetersizlikleri, afet öncesi dönemde ihmal edilen kentsel planlama süreçleri ve sınırlı kaynaklara erişim gibi yapısal sorunlar, bu grupların afetlerden orantısız biçimde etkilenmesine neden olmaktadır. Depremler sonrasında yaşanan zorunlu göç hareketleri, sosyal yardımlara olan bağımlılığın artması, işsizlik ve sosyal dışlanma gibi olgular, yoksulluk döngüsünü daha da derinleştirerek toplumsal eşitsizlikleri görünür kılmaktadır.

Özellikle yoksullar, yaşlılar, engelliler, kadınlar, çocuklar ve işsiz bireyler gibi çoklu dezavantajlara sahip gruplar, afetlerin hemen sonrasındaki müdahale

¹ Doç. Dr. Fırat Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyoloji Bölümü, muhammetfirat@firat.edu.tr, 0000-0002-2447-1427

devletin kurumsal kapasitesine dayalı, sistematik ve sosyal adaleti önceleyen politikaların hayata geçirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Deprem sonrası yaşanabilecek travmalar, barınma ve geçim sorunları, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim eksiklikleri gibi çok boyutlu problemler, bireylerin yaşam kalitesinde kalıcı kayıplara yol açabilmekte ve toplumsal bütünlüğü tehdit edebilmektedir. Bu süreçte, kırılgan gruplar —özellikle yoksullar, yaşlılar, engelliler, kadınlar ve çocuklar— çok daha büyük risklerle karşı karşıya kalmakta, afetin etkilerinden orantısız biçimde etkilenmektedir. Bu nedenle, afet sonrası rehabilitasyon süreçlerinde bu grupların öncelikli olarak ele alınması ve toplumsal iyileşmenin merkezine yerleştirilmesi gerekmektedir.

Yoksulların afet sonrası süreçlerde maruz kaldığı çok yönlü dezavantajlar, sadece fiziksel yeniden yapılanma ile giderilemez. Bu grupların sosyal ve ekonomik açıdan güçlendirilmesini hedefleyen, kapsayıcı, sürdürülebilir ve hak temelli politikaların devlet eliyle kararlı bir biçimde uygulanması şarttır. Aksi takdirde, afetlerin etkileri yalnızca geçici bir kriz olarak kalmaz; uzun vadeli sosyal dışlanma, yoksulluk döngüsünün derinleşmesi ve toplumsal adaletsizliğin kalıcılığı gibi yapısal sorunlara zemin hazırlar. Bu bağlamda, afet yönetimi stratejileri yalnızca fiziksel müdahaleye değil, aynı zamanda toplumsal direnci artırmayı amaçlayan sosyal politikalarla desteklenmelidir. Özellikle kırılgan grupların yaşam koşullarını kalıcı olarak iyileştirmeye yönelik sosyal koruma programları, psikososyal destek mekânizmaları ve ekonomik rehabilitasyon modelleri, afet sonrası yeniden inşa sürecinin ayrılmaz bir parçası olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz Reşat ve Ömer Şükrü Yusifoğlu (2012). “Türkiye’de yoksulluk olgusu ve toplumsal yansımaları”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 1/1: 76-117.
- Balta, E., & Paker, M. (1999). Afet psikolojisi ve psikososyal müdahale. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Bankoff, G., Frerks, G., & Hilhorst, D. (2004). Mapping vulnerability: Disasters, development and people. Earthscan.
- Bayhan, V. (2012). Afet riskleri ve kentsel kırılganlık: Konut tercihleri bağlamında bir değerlendirme. Şehir ve Toplum Dergisi, 4(2), 345-360.
- Can, İ. (2020). Giriş niyetine-afet sosyolojisine alan açma çabası. Afet sosyolojisi (s. 15-39). içinde Konya: Çizgi Kitabevi.
- Cutter, S. L. (1996). Vulnerability to environmental hazards. Progress in Human Geography, 20(4), 529-539. <https://doi.org/10.1177/030913259602000407>
- Fırat, M. (2020). Doğal ve toplumsal bir afet olarak deprem. İ. Can (Ed.). Afet sosyolojisi içinde (s. 167-189). Çizgi Kitabevi.

- Fırat, M. (2022). Deprem ve toplumsal etkileri. *Tezkire Dergisi*, (80), 47-72.
- Guggenheim, M. (2014). Introduction: Disasters as politics—Politics as disasters. *The Sociological Review*, 62(1), 1–16.
- Hallegatte, S., Vogt-Schilb, A., Rozenberg, J., Bangalore, M., & Beaudet, C. (2020). From poverty to disaster and back: A review of the literature. *Economics of Disasters and Climate Change*, 4(1), 223–247. <https://doi.org/10.1007/s41885-020-00060-5>
- Kasapoğlu, A., & Ecevit, M. (2001). Depremın sosyolojik araştırması. *Sosyoloji Derneği*.
- Kolukırık, S., & Tuna, M. (2009). Türk medyasında deprem algısı: Marmara depremi örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 286–298.
- Nacak, İ., & Kuday, E. (2025). Şubat 2023 depremleri sonrası Hatay'dan göç eden depremzedelerin geri dönüş motivasyonları. *İnsan ve Toplum*, 15(3), 10-39. <https://doi.org/10.12658/M0768>
- Press, F., & Hamilton, R. M. (1999). Mitigating natural disasters. *Science*, 284(5422), 1927.
- Sen, A. (1981). *Poverty and famines: An essay on entitlement and deprivation*. Oxford University Press.
- Şahin, R., & Bilik, M. B. (2024). Deprem ve yoksulluk ilişkisi. *Sosyoloji Dergisi*, 47, 77–113.
- Şentürk, Ü. (2020). Bir çatışma kaynağı olarak afetlerin değişmeye etkisi. İ. Can (Ed.), *Afet sosyolojisi* (ss. 111–132). Çizgi Kitabevi.
- UNDRO (United Nations Disaster Relief Organization). (1986). *Disaster prevention and mitigation: A compendium of current knowledge* (Vol. 11). Birleşmiş Milletler Yayınları.
- Wisner, B., Blaikie, P., Cannon, T., & Davis, I. (2004). *At risk: Natural hazards, people's vulnerability and disasters* (2nd ed.). Routledge.

SAKIN ŞEHİR ÜNVANININ TURİZM HAREKETLİLİĞİNE ETKİSİ: ŞAVŞAT ÖRNEĞİ

*Ferhat ARSLAN¹
Ercan VURAL²*

1.GİRİŞ

İletişim araçlarının ve olanaklarının arttığı günümüz dünyasında popüler kültürün de etkisiyle insanların yanında toplumlar, kültürler ve şehirler birbirine benzemeye başlamıştır. Bu benzerlik nedeniyle global çapta birçok kültür, dil ve medeniyet yok olmuş ya da yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Son yıllarda ise yine iletişim araçları ve özellikle sosyal medyanın da katkısıyla farklı olanı keşfetmek de popüler hale gelmiştir. Turizm faaliyetlerinin de katkısıyla özellikle küçük şehirler daha fazla turist çekmek adına sahip oldukları geleneksel kültürel unsurları ön plana çıkarmaya çalışmaktadır. Bu şehirler geleneksel mutfakları, el sanatları, kıyafetleri, tarihi yapıları vb. beşeri unsurların yanında doğal güzellikleri gibi fiziki unsurları tanıtmaya çalışarak farklı olduklarını gösterme çabasına girmiştir.

Günümüzde dünya nüfusunun yarıdan fazlası şehirlerde yaşar. Bu durum şehirlerin kontrolsüz büyümesine neden olarak onları sürdürülebilirlikten uzak bir yaşam alanı haline getirmektedir. Nüfus artışının yanında alt yapı ve üst yapı sorunları ile barınma problemleri şehirlerdeki yaşamı zorlaştırmakta ve günlük hayatı çekilmez hale getirmektedir (Alkan, 2020; Deniz ve Üzülmaz, 2023; Üzülmaz ve Yılmaz; 2021; Yasak, 2021).

¹ Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Coğrafya Bölümü, ferhat.arslan@cbu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9495-921X

² Doç. Dr. Adıyaman Üniversitesi Kâhta MYO Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, ercanyural@adiyaman.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-7310-413X

bir daha ulaşılamamıştır. Bu da özellikle Sakin Şehir ünvanı sonrasındaki (2016 yılı hariç) popülaritenin nispeten azaldığını göstermektedir.

Sakin şehir ünvanı yerel halkın katılımıyla gerçekleşmekte, yöre halkının katılımını teşvik eden, doğaya karşı duyarlı, yöre halkının kültürel değerlerine karşı duyarlı ve kültürel çeşitliliği koruyan bir şehir anlayışıdır. Bu nedenle Türkiye şehirleri için bu ünvan uluslararası markalaşma da ve tanınırlıkta oldukça önemlidir. Şavşat, bu ünvanı alarak sürdürülebilir turizm bağlamında bir yol haritası oluşturmuştur. Nispeten Sakin Şehir ünvanı Şavşat için tanınırlığı, markalaşmayı, ekonomik ve sosyal kalkınmaya fayda sağladığını görülmektedir. Şavşat'ın bu ünvanı koruması için, bölge halkının katılımının artırılması gerekmektedir. ekolojik turların ve ekoturizmin geliştirilmesi bölgeye gelecek olan ziyaretçilere alternatif modeller sunacaktır. Bölge turizminde iklimin etkisinin azaltılabilmesi için agro-turizm, trekking vb. yapılmalı, kültürel şenlikler ve kültürel etkinliklerin sayısı arttırılmalıdır. Şavşat ürünleri bir marka haline getirilmeli, mevcut markaların çeşitlendirilmeli ve marka değeri güçlendirilmelidir.

5. KAYNAKÇA

- Alkan, A. (2020). Yerel Paydaşların Cittaslow Şehir Ağına Yönelik Algı ve Tutumlarına İlişkin Bir Araştırma: Ahlat Cittaslow Şehir Örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(47), 261-280.
- Arslan, F. (2017). “Türkiye’de Sürdürülebilir Yerel Kalkınmada Yeni Bir Yönetim ve Şehir Anlayışı: Cittaslow (Sakin Şehir) Hareketi”, *Belediyelerin Geleceği ve Yeni Yaklaşımlar* (3. Cilt) içinde, Ed. Güler, M. ve Turan, M., s. 248 – 263. Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, İstanbul.
- Cittaslowturkiye (2025). Cittaslow nedir? <https://cittaslowturkiye.org/tr/sss/#:~:text=Cittaslow%2C%201999%20y%C4%B1l%C4%B1nda%20%C4%B0talya'da,koymalar%C4%B1%20fikirini%20ulusal%20boyuta%20ta%C5%9F%C4%B1m%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r.adresinden.02.06.2025> tarihinde ulaşılmıştır.
- Deniz M. & Üzülmüş M. (2023). Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Okullara Erişebilirlik Analizi: Gümüşhane Şehri. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 210-223.
- Emekli, G. (2005). Avrupa Birliği’nde Turizm Politikaları ve Türkiye’de Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14: 99 – 107
- Emekli, G., A. İbrahimov & F. Soykan (2007). Turizmde Küreselleşmeye Coğrafi Yaklaşımlar ve Türkiye. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15:1 -16
- Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü (2025). Turizm İstatistikleri. <https://yigm.ktb.gov.tr/> adresinden 11.06.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Orhan, F. (2014). Şavşat’ın Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Orhan, F., & Doğanay, H. (2017). Türkiye’nin Sakin Şehirlerinden Biri Olan Şavşat’ın Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 303-326.
- Özçağlar, A. (2006). *Coğrafyaya Giriş*. Ankara: Hilmi Usta Matbaacılık
- Özgüç, N. (2015). *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler* (8. Baskı), Çantay, İstanbul.

- Öztürk, A., İpek, F., & Kayacan, B. (2023). Cittaslow (Sakin Şehir) Yaklaşımının Sürdürülebilir Yerel Kalkınmaya Etkisi: Şavşat Örneği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(1), 187-208. <https://doi.org/10.33206/mjss.1143649>
- Öztürk, N. (2023). Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumları: Bir sakin şehir (Cittaslow) olarak Şavşat örneği (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç. & Nas, E. (2021). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-256. <https://doi.org/10.33400/kuje.843306>
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2024). Şavşat İlçe Yatırım Ortamı Raporu. https://www.doka.org.tr/dosyalar/page_105/attachment/savsat-ilce-yatirim-ortami-raporu.pdf adresinden 15.06.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Surat, H. (2019). Alternatif Turizm ve Ürün Çeşitliliği Oluşturmada Ekoturizm; Şavşat Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(68), s. 1241-1253.
- Şahin, H.İ. (2019). Yavaş Kent Hareketi Bağlamında Kent Pazarlama: Şavşat. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Trabzon.
- TDK (2022). Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 10.06.2025 tarihinde erişilmiştir.
- TÜİK (2025). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayal%C4%B1-N%C3%BC-fus-Kay%C4%B1t-Sistemi-Sonu%C3%A7lar%C4%B1-2024-53783&dil=1> adresinden 15.06.2025 tarihinde ulaşılmıştır.
- Tümerterkin, E. & Özgüç, N. (1997). *Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma*. İstanbul: Çantay Kitabevi
- Ünal, Ç. (2016). Turizm Coğrafyasında Yeni Kavramlar “Yavaş Şehirler ve Yavaş Turizm”. *Doğu Coğrafya Dergisi* (36), 13-28.
- Üzülmez, M. & Yılmaz, A. (2021). Turgutlu şehrinin mekânsal gelişiminin (1950-2018) tarım arazileri üzerindeki etkisi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 30(1): 73-83. H
- Yasak, Ü. (2021). Sürdürülebilir kentleşme bağlamında kentsel hizmetlere erişebilirlik: eğitim kurumlarına erişebilirlik yönüyle Muğla kenti üzerine bir analiz. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(74), 2353-2367.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

YALNIZ SEYAHAT EDEN KADINLARIN İZMİR ALGISI: YOUTUBE ÖRNEĞİ, NİTEL BİR ANALİZ

Ayşegül AVCI¹
Gözde EMEKLİ²

1. GİRİŞ

Turizmin paradigmal değişimi, teknolojinin sağladığı avantajlar, turistin farklılaşması, küreselleşme, değişen yaşam koşulları, seyahat ve konaklamanın yeni mekânları, toplumsal değişimler, ekonomik ve siyasal ilişkiler, giderek önemi ve önceliği artan turizme ilişkin politikalar konunun akademik boyutunu da dönüştürmeye başlamıştır. Turizm, önceki dönemlerde kitlesel olarak tur acenteleri tarafından hazırlanan programlarda ve destinasyonlarda, çoğunlukla deniz-kum-güneş, kültür ve kent rotaları ölçeğinde öncelikli olarak Akdeniz Havzası ve Avrupa'da gerçekleşirken bugün farklılaşmaktadır. Özellikle günümüzde Postmodernite ile tüm toplumsal yapılar değişmekte seyahat-tatil-kadın-teknoloji-ulaşım-iletişim-ekonomik özgürlük ilişkileri turizmi farklılaştırmakta, bireysel seyahatleri desteklemektedir. Bu durumu hızlandıran dijitalleşmeyle birlikte lokasyonlar arasındaki sınırların silikleşmesi, iletişimin artması, uzaktan-esnek çalışma koşulları ile zaman yönetiminin değişmesi kişilerin kendi seyahatlerini düzenler konuma ulaşması (McCabe, 2015), zaman zaman yaşam biçimine evrilen gezgin rolleri turizmin dönüşümüne de kaynaklık etmektedir. Bu bağlamda kadınlar turizmde sadece çalışan olarak görünmelerinin çok ötesine geçmeye

¹ Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Beşerî ve İktisadi Coğrafya Yüksek Lisans Öğrencisi aysegulsedeff2@gmail.com ORCID iD:0009-0009-0064-1549

² Prof. Dr., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, gozde.emekli@ege.edu.tr ORCID iD: 0000-0001-8528-5209

hareket etmesini kolaylaştırmaktadır. Feminist coğrafya literatürüne göre; mekânlar toplumsal cinsiyet rollerini şekillendirir ve dönüştürür (Wilson & Little, 2008), İzmir, bu bağlamda, kadınların hareketliliğini, deneyimlerini artıran bir destinasyon olarak öne çıkmaktadır. Bulgular genel olarak İzmir'in medeni ve uygar yapısının yalnız seyahat eden kadınlar için pozitif bir deneyim sunduğu hipotezini desteklemektedir. Bu sonuç kentin güvenli ve özgürlükçü ortamının kadınların hareketliliğini artırdığını da kanıtlamaktadır (Valentine, 1989).

Yalnız seyahat eden kadın gezginlerin YouTube vlogları üzerinden diğer kadınları yalnız seyahat etmeye teşvik ettikleri görülmekte, seyahat planlarını oluşturmalarına cesaret verdikleri anlaşılmaktadır. Vloglar incelendiğinde; güvenlik, gidilen yerin tanıtımı, yalnız seyahatin kişisel gelişime sağladığı katkılar ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından yalnız seyahat etmeyi teşvik ettiği görülmektedir. Ayrıca bütçe planlaması, seyahat harcamalarının yönetimi ve konaklama alternatifleri gibi diğer konular da bu paylaşımlarda çokça konuşulan diğer başlıklardır (Tunç & Emekli, 2024).

Kısaca; İzmir'in dingin ve herkes için erişilebilir atmosferi, yalnız seyahat eden kadınlar için diğer çevre illere göre farklı bir avantaj sağlamaktadır. Bu nedenle araştırmanın, yalnız seyahat eden kadınların deneyimlerini anlamak ve turizmde toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirmek için bir destek oluşturması, İzmir'in küresel ölçekte kadın dostu bir destinasyon olarak konumlandırılmasına da katkı sağlayabileceği ümit edilmektedir.

Özetle, turizm planlaması, destinasyon yönetimi, turizmde reklam-tanıtım çalışmaları, dijitalleşme-turizm bağlamı, turizmin etkileri, yalnız seyahat eden kadınlar ve algıları, araştırılması-tartışılması gereken başlıklar olarak önem kazanmaktadır. Özellikle mekânsal farklılıkların yarattığı sonuçların analiz edilmesinde, cinsiyet rollerinin belirlenmesinde turizm coğrafyası ve davranışsal coğrafyanın diğer bilim dallarına göre daha etkin bir güce sahip olduğu anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akgül, S. Ö. (2020). Turizmde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ve Kadınların Güçlendirilmesi ile Mutluluk Endeksi Arasındaki İlişki. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 9(2), s. 160-178.
- Baykal, F., & Ataberk, E. (2020). Kozbeyli'de (Foça/İzmir) Kırsal Turizmin Geliştirilmesi Hakkında Yerel Halkın Görüşleri. *Ege Coğrafya Dergisi* 29(1), 1-17.
- Bilgin, N., & Uğurlar, P. (2009). İzmir ve İzmirililere İlişkin Algı ve Temsiller. *İzmirli Olmak Sempozyum Bildirileri* (s. 165-179). İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi.
- Boyd, d. m. (2008). *Taken out of context: American teen sociality in networked publics (Doktora Tezi)*. California: University of California, Berkeley.

- Cheng, W. T. (2024). Travel vlogs influencing tourist decisions: information preferences and gender differences. *Aslib Journal of Information Management*, 76(1), 86–103.
- Dereli, G. (2021). *Türkiye’de Yalnız Seyahat Eden Kadınlar Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dewantara, M. H. (2023). What makes a travel vlog attractive? Parasocial interactions between travel vloggers and viewers. *Journal of Vacation Marketing*, 31(1), 113–129.
- Emekli, G. (2002). Turistik Ürün Çeşitlendirilmesinde Termal Turizmin Önemi ve İzmir. Türkiye Turizmini Araştırma Enstitüsü içinde, *III. Ulusal Türkiye Turizmi Sempozyum Kitabı* (s. 267–286). İzmir: Türkiye Turizmini Araştırma Enstitüsü.
- Emekli, G., & Tunç, B. (2024). Dünyayı tek başına keşfetmek:Yalnız Seyahat Eden Kadınların Bloglarına Coğrafi bir bakış. F. B. Emekli içinde, *Cumhuriyet’in 100. Yılında Turizm Coğrafyasının Güncel Konuları* (s. 251–283). İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Emekli, G., Südaş, İ., & Kaba, B. (2022). The travel motivations and experiences of Turkish solo women travellers. In Contemporary Muslim travel cultures. S. S. C. Michael Hall içinde, *Contemporary Muslim travel cultures Practices, Complexities, and Emerging Issues* (s. pp. 198–214). New Zealand: Routledge.
- Eser, S., & Arslan, Y. (2022). Youtube Videolarının Destinasyonu Ziyaret Etme Niyetine Etkisi: Yerli Turistler Üzerine Bir Araştırma. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 596–630.
- Gholamhosseinzadeh, M. S. (2023). Theorizing vloggers’ approaches and practices in travel vlog production through grounded theory. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 32(2).
- Hamid, S., Ali, R., Azhar, M., & Khan, S. (2021). Solo travel and well-being amongst women: An exploratory study. *Indonesian Journal of Tourism and Leisure*, 2(1), 1–13.
- İskenderoğlu, K., & Kervankıran, İ. (2023). Sınırları Aşanlar: Türkiye’den Yurtdışına Seyahat Eden Kadınların Deneyimleri. *Ege Coğrafya Dergisi (Cumhuriyet’in 100. Yılı Özel Sayısı)*, 32, 91–110.
- Jordan, F., & Gibson, H. (2005). We’re not stupid. But we’ll not stay home either’: Experiences of solo women travellers. *Tourism Review International*, 195–212.
- Kaba, B., & Emekli, G. (2018). Turizmde Yükselen Bir Eğilim: Yalnız Seyahat Eden Kadın Gezginler (Türkiye Örneği). *Ege Coğrafya Dergisi*, 111–126.
- Kütük, A. (2016). Social media marketing in tourism industry and Role of the social media on consumer preferences: A survey on the effects of social media sites on the buying decision making process. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir: Yaşar Üniversitesi.
- Leonardi, P. M. (2013). Theoretical foundations for the study of sociomateriality. *Information and Organization*, 23(2), 59–76.
- Massey, D. (2013). *Space Place and Gender*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Mccabe, S. (2015). Are We All Post-Tourists Now? T. V. Singh (Dü.) içinde, *Challenges in Tourism Research* (Cilt 70).
- McNamara, K. E., & Prideaux, B. (2010). A typology of solo independent women travellers. *International Journal of Tourism Research*, 12(3), 253–264.
- Monk, J., & Hanson, S. (1982). On Not Excluding Half Of The Human İn Human Geography. G. H. Waterstone içinde, *Geographic Thought a praxis perspective* (Cilt 34, s. 11–23). Routledge.
- Otegui-Carles, A., Araújo-Vila, N., & Fraiz-Brea, J. A. (2022). Solo travel research and its gender perspective: A critical bibliometric review. *Tourism and Hospitality*, 3(3), 733–751.
- Pereira, A., & Silva, C. (2018). Women solo travellers: Motivations and experiences. *Millenium* 99, 99–106.
- Seow, D. &. (2020). The solo female Asian tourist. In Current Issues in Asian Tourism. Routledge, 36–54.
- Smith, V. (2022). *Though She Be But Little:The Solo Female Traveler As An Agent Of Global Change (Honors thesis)*. Teksas: Texas State University.
- Südaş, İ., & Mutluer, M. (2013). Beşeri ve Ekonomik Özellikleri Açısından İzmir. (E. Öner) içinde, *Prof. Dr. Asaf Koçman’a Armağan Kitabı* (s. 1–19). İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

- Sürgevil, O., & Sürgevil, S. (2009). Farklı Nesiller ve İzmir Algısı. *İzmirli Olmak Sempozyum Bildirileri* (s. 180-199). İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi.
- Tekeli, İ. (2009). İzmir'in Farklılığı Üzerinde Düşünmenin Değişik Yolları. *İzmirli Olmak Sempozyum Bildirileri* (s. 29-36). İzmir : İzmir Büyükşehir Belediyesi.
- Thomas, T. K. (2019). The 'normality of unsafety'-foreign solo female travellers in India. *Tourism Recreation Research*, 44(1), 33-40.
- Tuncer, S. (2015). Dışarı çıkmak: Özelden kamusala feminist bir saha hikâyesi. *Moment dergi*, 2(2), 30-58.
- TÜİK. (2023). *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (Erişim Tarihi: 01.02.2025)*. İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü İstatistikleri: <https://izmir.ktb.gov.tr/TR-77342/genel-bilgiler.html> adresinden alındı
- Urry, J. (1992). The tourist gaze "revisited". *American behavioral scientist*, 36(2), 172-186.
- Valaja, E. (2018). *Solo female travellers' risk perceptions and risk reduction strategies-as expressed in online travel blog narratives*. İsveç: Lund University.
- Valentine, G. (1989). The geography of women's fear. *Wiley The Royal Geographical Society*, 385-390.
- Wilson, E., & Little, D. E. (2008). The solo female travel experience: Exploring the 'geography of women's fear'. *Current Issues in Tourism*, 11(2), 167-186.
- Youngjoon Choi, B. H. (2022). Digital Tourism and Wellbeing: Conceptual Framework toExamine Technology Effects of Online Travel Media. *İnternational Journal Of Enviromental Resarch And Public Health*.

BÖLÜM 12

OSMANLI MUTFAĞINDAN GÜNÜMÜZE: ŞERBET KÜLTÜRÜNÜN MUTFAKTAKİ YOLCULUĞU

Adem ADEMOĞLU¹

1. GİRİŞ

Osmanlı mutfağı, yalnızca yemek tarifleriyle değil; aynı zamanda sosyal, kültürel ve dini ritüelleri şekillendiren yönleriyle de zengin ve çok katmanlı bir miras sunar (Kuzucu, 2016:125). Bu mirasın önemli bir parçası olan şerbetler, Osmanlı toplumunun gündelik yaşamında, saray protokolünde ve halkın geleneklerinde yer edinmiş geleneksel içecekler arasında öne çıkar (Keskin ve Güneş, 2021). Arapça kökenli “şariba” (içmek) fiilinden türeyen “şerbet”, hem serinletici bir içecek olarak hem de tıbbi ve manevi anlamlar yüklenen bir kültürel unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Osmanlı’da saray mutfağında özel bir öneme sahip olan şerbet, helvahaneler ve şerbethaneler gibi özel bölümlerde hazırlanarak, sadece tat ve ferahlık için değil; aynı zamanda sağlık, şifa ve simgesel anlamlar taşımak üzere sunulmuştur (Araz, 1999: 54; Sürücüoğlu, 1997; Bilgin, 2020).

Şerbetler, sadece bir içecek olmaktan öte; doğumdan ölüme, nişandan sünnete, bayramlardan toplu iftarlara kadar yaşamın çeşitli evrelerinde anlam yüklenen içeceklerdir (Ünver, 1952; Sarıoğlu ve Cevizkaya, 2016). Özellikle Ramazan aylarında iftar sofralarının vazgeçilmez bir parçası olan şerbet, Osmanlı mutfak kültüründe hem saray elitleri hem de halk tarafından tüketilen ortak bir lezzet ve değer olarak kabul edilmiştir. Bu yönüyle şerbetler, sınıfsal ayrım olmaksızın Osmanlı mutfağının kapsayıcılığını ve sosyo-kültürel işlevselliğini de gözler önüne sermektedir (Tezcan, 1990; Özdoğan ve Işık, 2007; Kurt, 2011).

¹ Doç. Dr., Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, ORCID iD: 0000-0001-9649-2019

Bu bağlamda, şerbetin korunması ve sürdürülebilir şekilde yaşatılması için gastronomi alanındaki aktörlerin, özellikle yerel yönetimlerin, üreticilerin ve turizm sektörünün iş birliği içinde çalışması önem arz etmektedir. Modern pazarlama stratejileri ve bilimsel çalışmalarla desteklenen şerbet ürünleri, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde tanıtılarak daha geniş kitlelere ulaşabilir.

Osmanlı şerbet kültürü, zengin tarihi geçmişi, coğrafi yayılımı ve güncel gastronomik uygulamaları ile Türkiye'nin kültürel ve turistik değerleri arasında önemli bir yer tutmaktadır. Gelecek çalışmaların, şerbetin üretim teknikleri, tüketim alışkanlıkları ve ekonomik etkileri üzerine derinlemesine araştırmalar yaparak, bu alanda bilgi birikimini artırması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ademoğlu, A., & Durlu Özkaya, F. (2023). Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde evlenme törenlerinde yapılan gastronomi uygulamaları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 326–349.
- Akçiçek, E. (2002). Dünden bugüne şerbetçiliğimiz. M. S. Koz (Ed.), *Yemek kitabı* (ss. 745–764). Çalış Ofset.
- Akpınar, A., & Ersoy, N. (2009). Şerbetler ve on beşinci yüzyıldan örneklerle tıpta şerbetlerin yeri. *In VI. Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Günleri*, May 27–30, Antakya.
- Araz, N. (1999). Tatlı tatlı yiyelim tatlı tatlı konuşalım. S. Arsel (Ed.), *Eskimeyen tatlar* (ss. 32–54). Vehbi Koç Vakfı Yayınları.
- Arel, S. (1939). *Pratik likörler – Mütenevvi şerbet ve şuruplar hazırlanması*. İdeal Matbaası.
- Baysal, A. (1993). Türk Yemek Kültüründe Değişmeler, Beslenme ve Sağlık Yönünden Değişmeler. *Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar*, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları.
- Baysal, A. (2001). İşlevsel besinler. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 30(2), 1–5.
- Bessière, J. (1998). Local development and heritage: Traditional food and cuisine as tourist attractions in rural areas. *Sociologia Ruralis*, 38(1), 21–34.
- Bilge, S. (1998). Osmanlı İmparatorluk Dönemi saraylarında mutfaklar (Yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Bilgin, A. (2004). *Osmanlı Saray Mutfağı*. Kitabevi Yayınları.
- Bilgin, A. (2012). Osmanlılarda şerbet kültürü ve Tatlıhâne-i Âmir'e'de üretilen şerbetler. *Yemek ve Kültür*, 29, 48–58.
- Bilgin, A. (2020). Osmanlı kültüründe şerbet, *Toplumsal Tarih*, 317, 50–57. https://www.academia.edu/45425714/Osmanlı_Kültüründe_Şerbet
- Cengiz, O. (2010). 14-15. Yüzyıl Divânlarında Mutfak Kültürü. Sakarya Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya
- Cerrahoğlu, A. (2002). *Sofra nimetleri: Uygulamalı yemek kitabı*. Timaş Yayınları.
- Ceyhun Sezgin, A. (2017). Türk mutfak kültüründe demirhindi şerbeti katkısı. *Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi*, 1(1), 13–18.
- Ceyhun Sezgin, A., & Durmaz, P. (2019). Osmanlı mutfak kültüründe şerbetlerin yeri ve tüketimi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(2), 1499–1518.
- Çelebi, E. (2006). *Seyahatname I* (R. Dankoff, S. A. Kahraman, & Y. Dağlı, Haz.). İstanbul.
- Çelik, S. (2020). Türk kültür hayatında şerbet. *Uluslararası Türk Kültür ve Sanatı Sempozyumu*, 29-30 Ekim 2020 Etimesgut / Ankara.

- Çoruk, A. Ş. (2001). Eski zamanlarda İstanbul hayatı. Çalış Ofset.
- Dağı, F., & Minez, O. (2022). Türklerde ölüm ve yemek ritüelleri. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 12(3), 669–677.
- Ediz, İ. (2015). Osmanlı İstanbul’unda doğum ritüelleri. *Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, 4, 470–475.
- Erbay, N. (2022). Sebil kavramının meyan şerbet dağıtım kültürüne yansısı. *Culture and Civilization*, 1(3), 6–14.
- Ersoy, Y. (2000). Sosyal değişme sürecinde mutfak kültürü (Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi.
- Ertürk, N. (1999). Şerbetler ve meyve takdimleri. *Türk Tatlı Sanatı* (ss. 220–223). Remzi Kitabevi.
- Gedük, S. (2016). Osmanlı saray geleneğinde şerbet ve şerbet kapları. 2. *Sağlık Tarihi ve Müzeciliği Sempozyumu*, 2, 3–4.
- Güldemir, O. (2010). Osmanlı yemek yazması Kitabüt Tabbahin’in günümüze uyarlanması (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündüz, H. H. (2009). Meşrubat ve beslenmemizdeki önemi. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, (14), 17–24.
- Güneş, E., Baldık, S., Okumuş, M. İ., Emiralioğlu, A., & Madenci, A. B. (2025). Geleneksel şerbetlerin restoranlarda kullanımı. *Gastroia: Journal of Gastronomy And Travel Research*, 9(1), 1–13.
- Işın, P. M. (2020). *Bereketli imparatorluk: Osmanlı mutfak tarihi* (A. F. Yıldırım, Çev.). VakıfBank Kültür Yayınları.
- Kayabaşı, A., & Bucak, T. (2022). Şerbetlerin Türk mutfak kültüründeki yeri ve önemine dair bir araştırma. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 71–96.
- Keskin, B., & Güneş, E. (2021). Social and cultural aspects of traditional drinks: A review on traditional Turkish drinks. *International Journal of Gastronomy and Food Science*, 25, 100382.
- Kılıç, E. (2017). Yabancı seyyahların Türk sofraya kültürüne ait izlenimleri üzerine (16. ve 17. yüzyıl). *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 4(8), 97–117.
- Kızıldemir, Ö., Öztürk, E., & Saruışık, M. (2014). Türk mutfak kültürünün tarihsel gelişiminde yaşanan değişimler. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(3), 198–201.
- Közlme, O. (2012). Türk mutfak kültürü ve din (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kurt, B. (2011). Buz temininde sanayileşme ve Osmanlı İmparatorluğu’nda kurulan buz fabrikaları. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 30(30), 73–98.
- Kut, G. (1999). Türklerde yeme içme geleneği ve kaynakları. S. Arsel (Ed.), *Eskimeyen tatlar* (s. 61). Vehbi Koç Vakfı Yayınları.
- Kuzucu, K. (2016). İçecek kültürü. A. Bilgin & S. Öncel (Ed.), *Osmanlı mutfak tarihi* (ss. 124–127). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Nedim, F. (1980). *Alaturka - Alafranga yemek, tatlı - pasta kitabı* (18. baskı). İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- Obuz, M. (2024). Osmanlı mutfak kültüründe şerbet. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(46), 255–266.
- Oğuz, B. (1976). *Türkiye halkının kültür kökenleri*. İstanbul Matbaası.
- Oğuz, B. (2002). *Türkiye halkının kültür kökenleri*. (2. baskı). Anadolu Aydınlanma Vakfı Yayınları.
- Özdemir, B., & Arlı, D. (2021). Geleneksel içeceklerin gastronomi turizmi kapsamında değerlendirilmesi: Şerbet örneği. *Turizm Akademik Dergisi*, 8(2), 215–232.
- Özdoğan, Y., & Işık, N. (2007). Geleneksel Türk mutfaklarında şerbet. In *38th International Congress of Asian and North African Studies* (pp. 1059–1077).
- Özkan, M., Erçetin, H. K., & Güneş, E. (2019). Türk mutfak kültürüne ait kaynar (lohusa) şerbeti üzerine bir değerlendirme. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(3), 2310–2320.
- Özlü, Z. (2011). Osmanlı saray şekerleme ve şekerlemecileri ile ilgili notlar. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 58, 171–190.

- Samancı, Ö. (2007). Kar, şerbet ve dondurma. *Yemek ve Kültür Dergisi*, 9, 146–150.
- Sarıoğlu, M., & Cevizkaya, G. (2016). Türk mutfak kültürü: Şerbetler. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14, 237–250.
- Smith, A. (2018). Drinking traditions: The role of traditional beverages in cultural identity. Routledge.
- Süren, T., & Kızıleli, M. (2021). Geleneksel Türk içecekleri. *AHBVÜ Turizm Fakültesi Dergisi*, 24 (1), 46–71.
- Sürücüoğlu, M. S. (1997). Türk mutfağında şerbetlerin yeri ve önemi. *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası*, 4(11), 26–33.
- Sürücüoğlu, M. S., & Çelik, L. (2003). Pekmez. *Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar* (Yay. No: 31, ss. 22–23). Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları.
- Sürücüoğlu, M. S., & Özçelik, A. Ö. (2005). Eski Türk besinleri ve yemekleri. *Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar* (Yay. No: 34, ss. 36–38). Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları.
- Şavkay, T. (2000). *Osmanlı Mutfağı*. Şekerbank ve Radikal Yayınları.
- Taş, M. A., Türkoğlu, T., Yayla, İ., & Pamukçu, H. (2025). Şamanizm yemek ritüellerinin günümüze yansımaları. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(5), 335–351.
- Tezcan, M. (1990). Geleneksel Türk içecekleri (meşrubatlar). *Türk Halk Kültürü Araştırmaları*, (Türk Mutfağı Özel Sayısı), 118–127.
- Tokuz, G. (2002). *Gaziantep ve Kilis mutfak kültürü* (Yay. No: 12). Gaziantep Üniversitesi Vakfı Yayınları.
- Tosun, M. N. B. (1998). *Aşçıbaşı* (P. M. Işın, Haz.). Yapı Kredi Yayınları.
- UNESCO (2025). UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı. <https://www.unesco.org.tr/Pages/3001/2401/UNESCO-Yarat%C4%B1c%C4%B1-%C5%9Eehirler-A%C4%9F%C4%B1-Program%C4%B1>. Erişim Tarihi: 30 Haziran 2025.
- Üçer, M., & Pekşen, F. (2001). *Divriği’de mutfak kültürü*. Sivas Hizmet Vakfı Yayınları, 95–97.
- Ünver, A. S. (1952). *Türkiye gıda hijyeni tarihinde Fatih devri yemekleri*. İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Ünver, A. S. (1982). *Selçuklular, beylikler ve Osmanlılarda yemek usûlleri ve vakitleri*. TMSB, Kültür ve Turizm Bakanlığı MİFAD Yayınları.
- Yerasimos, M. (2002). *500 yıllık Osmanlı yemek kültürü: Günümüze ulaşan tariflerle*. Boyut Yayın Grubu.
- Yerasimos, M. (2014). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi’nde yemek kültürü*. Kitap Yayınevi.
- Yılmaz, M., & Yılmaz, S. (2021). Osmanlı sofralarında estetik sunum ve şifanın bileşkesi: Çeşm-i Bülbül sanatı ve Osmanlı şerbeti. *Uluslararası Müzik ve Güzel Sanatlar Eğitimi Sempozyumu*, 12–14 Haziran 2021.
- Yılmaz, P. (2012). Menengiçten şuruba: Gaziantep’te içecek kültürü. *Folklor/Edebiyat*, 18, 25–39.

BÖLÜM 13

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ ELAZIĞ MUTFAĞINA YÖNELİK METAFORİK ALGILARI

Özlem Çakar ÇELİK¹

1. GİRİŞ

Günümüzde turizme katılabilme veya turistik aktivite yapabilmenin başlıca yolu kitle turizmi değildir. Artık alternatif turizm türleri dikkat çekmekte, küçük gruplarla veya bireysel olarak turistik aktivitelerle kişiler turizm faaliyetlerine katılabilmektedir. Bu kapsamda alternatif turizm türlerinden biri de gastronomi turizmidir (Cankül ve Belde: 2020). Yerel ekonomiyi destekleyen, sezon fark etmeksizin yılın her döneminde turizm faaliyetlerini mümkün kılan, iç ve dış turizm seyahatlerini içeren gastronomi turizmi, turizmin sürdürülebilirliği açısından da önemlidir (Canbolat ve Çakıroğlu, 2020).

Destinasyonların markalaşma ve imaj çalışmalarına katkı sağlayan gastronomi kültürünü turizme konu eden turist davranışları ve güdüleridir. Artık turistler için yemek yeme faaliyeti sadece açlığı giderme isteğini ifade etmemektedir. Gastronomi bir destinasyonu ziyaret etmede öncelikli neden olabilmektedir (Long, 2004. Akt. Şimşek ve Selçuk, 2018). Bunun yanı sıra bir destinasyona yönelik tekrar ziyaretlerin olasılığını da arttırmaktadır (Daşdemir ve Madenci, 2021; Karataş ve Akay; 2024).

Gastronomi, belirli bir kültürle, ulusal kimliklerle, belirli bir destinasyon ile markalaştırılabilmektedir. Örneğin Türk mutfağı, Çin mutfağı, Fransız mutfağı gibi (Okumuş vd, 2007) ya da Gaziantep mutfağı, Elazığ mutfağı gibi.

¹ Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, sumeyya.nur0@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-2896-3066

değmiş' gibi kavramlarla özdeşleştirmeleri, onun aynı zamanda duygusal, tarihsel ve kişisel bir bağ taşıdığını da göstermektedir.

Çalışmada katılımcıların Elazığ mutfağına yönelik ürettiği metaforların temsil ettiği kategoriler Elazığ'ın gastronomi kimliğinin çok yönlülüğüne ilişkin bir farkındalığı ortaya koymaktadır. Bununla birlikte üretilen metafor sayısı ve çeşitliliği üzerinde düşünülmesi gereken bir noktadır. Bu kapsamda Elazığ mutfağına yönelik tanıtım çalışmalarının artırılması, yerel yönetim tarafından üniversite öğrencilerinin bu mutfağa yönelik yemekleri deneyimleme fırsatı sağlanması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Alyakut, Ö. (2017). Gastronomi turizmi. S. Karacan (Ed.), *Turizm Okumaları 1* (s. 101–161). Umuttepe Yayınları.
- Canbolat, E., & Çakıroğlu, F. P. (2020). Gastronomi turizmi ve coğrafi işaretleme: Samsun mutfağına yönelik bir değerlendirme. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8(2), 937–957. <https://www.jotags.org>
- Cankül, D. ve Belde, C. (2020). Gastronomi turizmi. D. R. Temizkan, D. D. Cankül ve Ö. G. Gökçe (Ed.), *Alternatif turizm: Turizmin 41 türü içinde* (s. 131–140). Detay Yayıncılık.
- Daşdemir, A. ve Madenci, A. B. (2021). Gastronomi turizmi kapsamında yerel yiyecek tüketim motivasyonlarının yerli turistlerin tekrar ziyaret etme niyetlerine etkisinin belirlenmesi: Van kahvaltısı örneği. *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, 5(2), 155–176. <https://doi.org/10.32958/gastoria.949285>
- Doğan, Ü. ve Doğan, A. (2021). Öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(9), 12–23.
- Elazığ Vakfı. (t.y.). Elazığ mutfağı. Elazığ Vakfı. Erişim tarihi: 3 Temmuz 2025, https://elazigvakfi.org.tr/TR/news_154_elazig-mutfagi
- Ercan, M. O. ve Gülcan, D. (2021). Elazığ mutfak kültüründe yer alan yöresel yemeklerin incelenmesi: Nitel bir araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 47–71.
- Fidan, A. B. (2024). Kültürel aktarım ve değişim ekseninde Anadolu mutfağı: Adana ve Ankara özelinde bir gastro-sosyoloji çalışması (Yüksek lisans tezi, [Üniversite Adı]). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr>
- Işkın, M. (2021). Turistlerin demografik özelliklerinin gastronomi turizmi arz kaynaklarını değerlendirmedeki rolü. *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, 5(1), 45–60. <https://doi.org/10.32958/gastoria.836478>
- Karataş, Ö. ve Akay, E. (2024). Gastro-turistlerin seyahat motivasyonlarında coğrafi işaretli ürünlerin yeri: Gaziantep örneği. *Bitlis Eren Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 184–199.
- Okumus, B., Okumus, F., & McKercher, B. (2007). Incorporating local and international cuisines in the marketing of tourism destinations: The cases of Hong Kong and Turkey. *Tourism Management*, 28(1), 253–261

- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip olduğu zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281–326.
- Şenocak, E. (2014). Elazığ yöresi sofrada adabından misafir ağırlamaya Türk halk gelenekleri ve inanışları. *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 2(3), 261–267.
- Şimşek, A. ve Selçuk, G. N. (2018). Gastro turistlerin tipolojisinin belirlenmesi: Gaziantep ölçeğinde bir uygulama. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 28–43.
- Ural, E. (2023). Geleneksel Elazığ mutfağı yemeklerinin besin değerlerinin incelenmesi ve karbon ayak izinin tespit edilmesi (Yüksek lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (9. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yüce, N. (2018). Destinasyon imajında yerel mutfağın önemi: Kastamonu ili örneği (Yüksek lisans tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr>

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA COĞRAFI İŞARETLİ İÇLİ KÖFTELER

Sümeyye DALAGAN¹

1. GİRİŞ

Sürdürülebilirlik açısından önemli bir alan teşkil eden turizm, hem sosyo-ekonomik hem de çevresel boyutları doğrudan etkileyen ve aynı zamanda bu boyutlardan etkilenen çok yönlü bir faaliyet alanı içerisinde yer almaktadır (Postma, Cavagnaro ve Spruyt, 2017). Bu bağlamda sürdürülebilir turizm anlayışı, son elli yıl içerisinde turizm sektöründe meydana gelen yapısal değişimler ile küresel çevresel ve toplumsal sorunların etkisiyle şekillenmiş; günümüzde ise bu dinamiklere bağlı olarak dönüşümünü sürdürmektedir (Weaver, 2007).

Bir kültürün oluşumundaki en önemli unsurlardan biri yemek unsurudur. Nitekim yemek unsuru, toplumun öz kimliğini ve yaşam biçimini ortaya koyan bir ifade biçimidir (Yüncü, 2010:27). Bir yöre kültürünün yaşatılması coğrafi koşullar sayesinde edinilen her türlü bilgi, beceri ve deneyimlerin mutfak kültürüne yansıtılması ile mümkündür (Ayaz ve Çobanoğlu, 2017:415).

Her toplum kendine özgü kültürel değerleri ile farklılık göstermektedir. Bu bağlamda her bir toplumda farklı bir kültürel değerle yansıtılan mutfak, toplumların geçmişten günümüze kendi beğenileriyle geliştirdikleri ve bilimsel katkılarla destekledikleri bir sanat niteliği taşımaktadır (Ciğerim, 2001). İnsanlar geçmişten günümüze yaşadıkları coğrafyanın iklimine uygun yetişen yöresel ürünleri keşfederek hayatlarının her döneminde karşılaştıkları savaşlar, göçler

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Otel ve Lokanta Hizmetleri Bölümü, Aşçılık Programı, sumeyye.dalagan@siirt.edu.tr ORCID iD: 0000-0003-1085-4854

yöresel farklılıkları ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular, her bir çeşidin kendi coğrafyasına özgü kültürel mirası yansıttığını göstermektedir. Bu çeşitlilik, yalnızca geleneksel mutfak kültürünün korunmasına değil, aynı zamanda bölgesel kimliklerin gastronomi turizmi aracılığıyla tanıtılmasına da katkı sağlamaktadır. Sürdürülebilir turizm kapsamında, coğrafi işaretleme bu ürünlerin hem yerel ekonomiye değer katmasını hem de destinasyonların çekiciliğini artırarak turizm faaliyetlerinin uzun vadede devamlılığını desteklemektedir.

Araştırma sonuçları doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Yerel Ürünlerin Tanıtımı ve Pazarlama Stratejileri

Coğrafi işaretli 15 içli köfte çeşidinin farklılıklarını vurgulayan tanıtım çalışmaları yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde artırılmalıdır. Gastronomi festivalleri, yemek atölyeleri ve dijital medya içerikleri ile bilinirlik güçlendirilmelidir.

2. Sürdürülebilir Üretim Modellerinin Geliştirilmesi

Üretimde yerel hammaddelerin kullanımı desteklenmeli, süreçler çevresel sürdürülebilirlik ilkelerine uygun hâle getirilmelidir. Üreticilere yönelik eğitimlerle kalite standartları korunmalıdır.

3. Gastronomi Turizmi Rotalarına Entegrasyon

İçli köfte çeşitlerinin üretildiği bölgeler, gastronomi turizmi rotalarına dâhil edilerek “tematik lezzet durakları” olarak konumlandırılmalıdır.

4. Akademik Çalışmaların ve Veri Tabanlarının Genişletilmesi

Benzer çalışmalar, diğer coğrafi işaretli Türk mutfak ürünlerini de kapsayacak şekilde genişletilmeli ve ürünlerin turizm ile yerel kalkınmaya etkilerini inceleyen ampirik araştırmalar yapılmalıdır.

5. Uluslararası Tanıtım ve İhracat Potansiyeli

Coğrafi işaretli içli köfteler, uluslararası gastronomi fuarları ve kültürel tanıtım etkinliklerinde yer almalı; dondurulmuş veya yarı hazır formda ihracat potansiyeli değerlendirilerek sürdürülebilir gelir kaynakları oluşturulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Aksoy, M., & Sezgi, G. (2015). Gastronomi turizmi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi gastronomik unsurları. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(3), 79–89.
- Arslan, İ. K., & Furtana, Ö. Ü. T. E. (2021). Yükselen bir küresel değer: Coğrafi işaretler ve ihracat pazarlaması açısından değerlendirilmesi. *Cataloging-In-Publication Data*, 71.

- Avşar, M., & Eryılmaz, B. (2022). Coğrafi işaretli ürünlerin Amasya turizminin gelişimine katkısının değerlendirilmesi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 988–1003.
- Ayaz, N., & Çobanoğlu, S. (2017). Ev kadınlarının turizm amaçlı yöresel yemek üretimine bakış açıları: Bartın ili örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 413–427.
- Başat, H. T., Sandıkçı, M., & Çelik, S. (2017). Gastronomik kimlik oluşturmada yöresel ürünlerin rolü: Ürünlerin satış ve pazarlamasına yönelik bir örnek olay incelemesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(2), 64–76.
- Boyne, S., Hall, D., & Williams, F. (2003). Policy, support and promotion for food-related tourism initiatives: A marketing approach to regional development. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 14(3–4), 131–154. https://doi.org/10.1300/J073v14n03_08
- Ciğerim, N. (2001). *Türk mutfak kültürü üzerine araştırmalar: Batı ve Türk mutfağının gelişimi, etkileşimi ve yiyecek içecek hizmetlerinde Türk mutfağının yerine bir bakış* (Yayın 28). Ankara.
- Çetin, A. (2006). Memluk devletinde yemek kültürüne genel bir bakış. *Milli Folklor*, 18(72), 107–117.
- Demirgöl, F. (2018). Çadırdan saraya Türk mutfağı. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 105–125.
- Deveci, B., Türkmen, S., & Avcıkurt, C. (2013). Kırsal turizm ile gastronomi turizmi ilişkisi: Bigadiç örneği. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 3(2), 29–34.
- Durlu-Özyaka, F., Sünnetçioğlu, S., & Can, A. (2013). Sürdürülebilir gastronomi turizmi hareketliliğinde coğrafi işaretlemenin rolü. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 1(1), 13–20.
- Esen, M. K. (2022). Yöresel lezzetlerin gastronomi turizmi açısından önemi: Türkiye'deki helvalar. *Aydın Gastronomy*, 6(2), 283–294.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2014). *Sürdürülebilir gıda değer zincirleri geliştirme rehber ilkeleri*. Roma, İtalya.
- Gökovalı, U. (2007). Coğrafi işaretler ve ekonomik etkileri: Türkiye örneği. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(2), 141–160.
- Hardy, A., Beeton, R. J., & Pearson, L. (2002). Sustainable tourism: An overview of the concept and its position in relation to conceptualisations of tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 10(6), 475–496.
- Hazarhun, E., & Tepeci, M. (2018). Coğrafi işarete sahip olan yöresel ürün ve yemeklerin Manisa'nın gastronomi turizminin gelişimine katkısı. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(Ek 1), 371–389.
- Karaca, O. B., & Karacaoğlu, S. (2016). Kültür, din ve yemek etkileşimi çerçevesinde Arap mutfağının kavramsal olarak incelenmesi: Adana ili örneği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 561–584.
- Kelemci Schneider, G., & Ceritoğlu, A. B. (2010). Yöresel ürün imajının tüketici satın alma davranışı ve yüksek fiyat ödeme eğilimi üzerindeki etkisi: İstanbul ilinde bir uygulama. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 6, 29–52.
- Kodaş, D. (2013). Yerli ziyaretçilerin yerel yiyecek tüketim güdülerinin belirlenmesi: Beypazarı örneği [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Lu, J., & Nepal, S. K. (2009). Sustainable tourism research: An analysis of papers published in the Journal of Sustainable Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 17(1), 5–16.
- Marescotti, A. (2003). Typical products and rural development: Who benefits from PDO/PGI recognition? In *Food quality products in the advent of the 21st century: Production, demand and public policy* (pp. 5–7). 4–7 Eylül, Chania, Greece.
- Neill, K. J. O. (2014). Situating the “alternative” within the “conventional”: Local food experiences from the East Riding of Yorkshire, UK. *Journal of Rural Studies*, 35, 112–122.
- Niedziółka, I. (2014). Sustainable tourism development. *Regional Formation and Development Studies*, 8(3), 157–166.
- Okumuş, B., Okumuş, F., & Mckercher, B. (2007). Incorporating local and international cuisines in the marketing of tourism destinations: The cases of Hong Kong and Turkey. *Tourism Management*, 28, 253–261.

- Postma, A., Cavagnaro, E., & Spruyt, E. (2017). Sustainable tourism 2040. *Journal of Tourism Futures*, 3(1), 13–22.
- Quan, S., & Wang, N. (2003). Towards a structural model of the tourist experience: An illustration from food experiences in tourism. *Tourism Management*, 25, 297–305.
- Roy, H., Hall, C. M., & Ballantine, P. W. (2017). Trust in local food networks: The role of trust among tourism stakeholders and their impacts in purchasing decisions. *Journal of Destination Marketing & Management*, 6(4), 309–317.
- Sabur, D. G. (2023). Sürdürülebilir gastronomi turizmi açısından coğrafi işaretli ürünler: Kayseri örneği (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.
- Sâmbotin, D., Sâmbotin, A., Patrascioiu, M., Coroian, A., & Merce, I. I. (2011). Ecotourism – a model of sustainable development of tourism means. *Journal Lucrari Stiintifice, Universitatea de Stiinte Agricole Si Medicina Veterinara a Banatului, Timisoara, Seria I, Management Agricol*, 13(4), 221–226.
- Sengel, T., Karagöz, A., Çetin, G., İstanbullu Dinçer, F., Ertuğral, S. M., & Balık, M. (2015). Tourists' approach to local food. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 195, 429–437.
- Sharpley, R., & Telfer, D. (2008). *Tourism and development*. Taylor & Francis Group.
- Sims, R. (2009). Food, place and authenticity: Local food and the sustainable tourism experience. *Journal of Sustainable Tourism*, 17(3), 321–336.
- Sormaz, Ü., Özata, E., & Büşra, A. (2020). Tüketicilerin yöresel ürün, yemek ve restoranlarını tercih etme nedenleri: Trakya yöresi mutfağı örneği. *Turizm ve Gastronomi Çalışmaları Dergisi*, 8(1), 538–551.
- Sönmez, Ç. Ş., Yılmaz, E., & Yılmaz, İ. (2025). Coğrafi işaretli geleneksel et ürünleri. *Tarım, Orman ve Su Bilimlerinde Modern Araştırmalar*, 71.
- Suh, J., & MacPherson, A. (2007). The impact of geographical indication on the revitalisation of a regional economy: A case study of 'Boseong' green tea. *Area*, 39(4), 518–527.
- Şat, R., Sezen, T. S., & Doğdubay, M. (2023). Türkiye'de gastronomi eğitiminin tarihi ve gelişimi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 34(3), 318–334. <https://doi.org/10.17123/atad.1316644>
- Türk Patent Enstitüsü. (2025, 27 Haziran). Coğrafi işaret. <https://www.turkpatent.gov.tr/cografii-saret>
- Türköz Bakırcı, G. T., Bucak, T., & Turhan, K. N. (2017). The impact of local product festivals on regional gastronomy tourism: Case of Urla. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(2), 230–240.
- Türköz Bakırcı, G. T., Bucak, T., & Turhan, K. N. (2017). Bölge gastronomi turizmi üzerine yöresel ürün festivallerinin etkisi: Urla örneği. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 5(Özel Sayı 2), 230–240.
- Weaver, D. (2007). *Sürdürülebilir turizm*. Routledge.
- World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future* (Australian ed.). Melbourne: Oxford University Press.
- Yenipınar, U., Köşker, H., & Karacaoğlu, S. (2014). Turizmde yerel yiyeceklerin önemi ve coğrafi işaretleme: Van Otlu Peyniri. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2(2), 13–23.
- Yılmaz, S., & Yılmaz, M. (2022). Türkiye'de coğrafi işaretli köfteler. In *International Congress on Food Researches* (pp. 171–182). 14–16 Ekim 2022.
- Yüncü, H. R. (2010). Sürdürülebilir turizm açısından gastronomi turizmi ve Perşembe Yaylası. In *10. Aybastı-Kabataş Kurultayı* (pp. 27–34).

BÖLÜM 15

VEGAN VE VEJETARYEN BESLENMEYE UYGUN COĞRAFI İŞARETLİ ÜRÜNLERİN İNCELENMESİ

Tülay İNAN¹

Süleyman AKKAŞOĞLU²

1. GİRİŞ

Besinler, insan yaşamının sürdürülebilmesi açısından temel bir gereksinimdir. İnsanların yiyecek ve içecekleri temin etme, hazırlama, pişirme ve tüketme biçimlerinin tarihsel süreç içerisinde çeşitli unsurlara bağlı olarak sürekli değişim gösterdiği görülmektedir (Şat vd., 2023). Ateşin keşfi, insanların yiyeceklerini pişirmeye başlamalarını sağlamış ve bu durum yiyeceklerin lezzetini artırmaya yönelik farklı pişirme yöntemlerinin geliştirilmesine zemin hazırlamıştır. Yemek kültürü ilk etapta hayvan kemikleri ve sonrasında metal araç ve gereçlerin kullanılmasıyla birlikte daha da gelişmiştir (Özdemir ve Altınar, 2019). Temel bir fizyolojik ihtiyaç olan yeme içme eylemi başlangıçta sadece hayatta kalma amacıyla gerçekleştirilirken, zamanla farklı tatları keşfetme ve farklı kültürleri deneyimleme arzusuyla zenginleşmiştir. Tarihin ilk çağlarından itibaren insanlar, farklı motivasyon ve ihtiyaçlar doğrultusunda çeşitli yeme içme eylemlerine yönelmişlerdir. Özellikle sanayi devrimiyle birlikte teknolojinin gelişimi ve üretim çeşitliliğinin artması, tüketicilerde geleneksel, otantik ve farklı ürünlere olan ilgiyi artırmıştır (Kargiglioğlu vd., 2019). Diğer bir ifadeyle dünya nüfusunun

* Bu çalışma IWACT 2025 kongresinde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir ve Tülay İnan'ın Lisans Bitirme Projesinden üretilmiştir.

¹ Doğuş Üniversitesi, 202304008120@dogus.edu.tr, ORCID iD: 0009-0000-8368-2497

² Doğuş Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, sakkasoglu@dogus.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0613-9743

KAYNAKÇA

- Akkaşoğlu, S. (2024). Türkiye’de coğrafi işaret tescili almış içecekler üzerine bir inceleme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 65, 285-297.
- Artık, N., Şanlıer, N., ve Sezgin, C. (2021). *Gıda güvenliği ve gıda mevzuatı*. Detay Yayıncılık.
- Atik, E., ve Atik, E. (2023). Michelin Rehberi’nde yer alan restoranların menülerinin glütensiz beslenme kapsamında incelenmesi. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 63-81.
- Avcıkurt, A. S., Ertaş Sabancı, A., Çoşan, D., Kaya, B. (2024). Vegan yaşam tarzını benimseyen bireylerin karşılaştığı psikososyal risk faktörleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27(51), 247-267.
- Bathmanathan, V., Rajadurai, J. ve Sadiq Sohail, M. (2018). Generational consumer patterns: a document analysis method, *Global Business and Management Research: An International Journal*, 10(4), 1-13.
- Bozırat, Ş., ve Düzce, R. (2021). Vejetaryen beslenme ve insülin direnci ile ilişkisi. *Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2), 130-140.
- Coşkun, A. Y. (2001). *Coğrafi işaretler* (Yayınlanmamış TPE uzmanlık tezi). Türk Patent Enstitüsü, Ankara.
- Çolak, M. ve Alagöz, S. B. (2022). Coğrafi işaretli ürünlerin önemi ve Çorum ilindeki coğrafi işaretli ürünler, *Five Zero*, 2(2), 111-126.
- Dayısoylu, K. S., Yörükoğlu, T., ve Ançel, T. (2017). Kahramanmaraş’ın coğrafi işaretli ürünleri ve ilin potansiyel durumu. *KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi*, 20(1), 80-88.
- Denk, E. (2021). Türkiye’de gastronomi turizmi açısından coğrafi işaretli ürünler. *Journal of Silk Road Tourism Research*, 1(1), 51-61.
- Doğanlı, B. (2020). Coğrafi işaret, markalaşma ve kırsal turizm ilişkileri. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 525-541.
- Erdoğan, Z., ve Gürbüz, E. (2023). Vegan tüketim uygulamaları üzerinde sürdürülebilirlik yaklaşımı. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 16(3), 697-730
- Erk, G., Seven, A., Akpınar, A. (2019). Feature of plant-based probiotic dairy products in vegan and vegetarian nutrition. *Gıda*, 44(3), 453-462.
- Fernández-Ferrín, P., Bande, B., Galán-Ladero, M. M., Martín-Consuegra, D., Díaz, E., and Castro-González, S. (2019). Geographical indication food products and ethnocentric tendencies: The importance of proximity, tradition, and ethnicity. *Journal of cleaner production*, 241, 118210.
- Gökçen, M., Aksoy, Y. Çağdaş, ve Ateş Özcan, B. (2019). Vegan beslenme tarzına genel bakış. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(2), 50-54.
- Gündoğdu, G. (2006). *Türk hukukunda coğrafi işaretler ve korunması*. Beta Yayınları.
- Hajdukiewicz, A. (2014). European Union agri-food quality schemes for the protection and promotion of geographical indications and traditional specialties: an economic perspective. *Folia Horticulturae*, 26(1), 3.
- Jantsch, L., Flores, S. S., and Vale, Z. D. N. (2024). Local gastronomy and wine geographical indications (GIs): Framework for identifying pairing potential. *International Journal of Gastronomy and Food Science*, 35, 100856.
- Karaman, E. E., & Soylu, A. G. (2020). Gastronomi ve mutfak sanatları doktora öğrencilerinin çiğ beslenme (raw food) algılarının belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, 4(2), 251-269.
- Karataş, Ö., ve Akay, E. (2024). Gastro-turistlerin seyahat motivasyonlarında coğrafi işaretli ürünlerin yeri: Gaziantep örneği. *Bitlis Eren Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 184-199.
- Kargiglioğlu, Ş., Bayram, G. E., ve Çetin, Y. (2019). Gastronomi turlarının coğrafi işaretli ürünler aracılığı ile oluşturulması: Batı Karadeniz turları örneği. *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, 3(4), 624-639.

- Kaya, M. (2023). Coğrafi işaretli ürünlerin sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi: Samsun örneği. *Mavi Atlas*, 11(1), 105-119.
- Köşker, H. (2022). Batı Karadeniz Bölümünün coğrafi işaretli ürünlerinin tespiti ve bunların turistik önemi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 12(1), 22-35.
- Likoudis, Z., Sdrali, D., Costarelli, V. and Apostolopoulos, C. (2016). Consumers' intention to buy protected designation of origin and protected geographical indication food stuffs: the case of Greece. *International Journal of Consumer Studies*, 40, 283-289.
- Meral, Y., ve Şahin, A. (2013). Tüketicilerin coğrafi işaretli ürün algısı: Gemlik zeytini örneği. *KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi*, 16(4), 16-24.
- Oğan, Y., ve Büyükyılmaz, S. (2020). Karadeniz bölgesinin coğrafi işaretli gastronomik ürünleri. *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, 4(3), 337-354.
- Oraman, Y. (2015). Türkiye'de coğrafi işaretli ürünler. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 76-85.
- Özcan, T., ve Baysal, S. (2016). Vegetaryen beslenme ve sağlık üzerine etkileri. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 30(2), 101-116.
- Özdemir, G., ve Dülger Altın, D. (2019). Gastronomi kavramları ve gastronomi turizmi üzerine bir inceleme. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(1), 1-14.
- Özkaya, F., Güner, D., Akbiyuk, T., ve Siner, N. (2022). Vegan diyeti kapsamında geliştirilen kurabiye ve tüketici algısı. *Gastroia: Journal of Gastronomy And Travel Research*, 6(1), 48-60.
- Pamukçu H., Saraç Ö., Aytağ S., and Sandıkçı M. (2021). The effects of local food and local products with geographical indication on the development of tourism gastronomy. *Sustainability*, 13(12), 6692.
- Polat, E. (2017). Turizm ve coğrafi işaretleme: Balıkesir örneği. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 17-31.
- Quiñones Ruiz, X. F., Forster, H., Penker, M., Belletti, G., Marescotti, A., Scaramuzzi, S., ...and Altenbuchner, C. (2018). How are food geographical indications evolving?—An analysis of EU GI amendments. *British Food Journal*, 120(8), 1876-1887.
- Saygılı, D., Demirci, H., ve Samav, U. (2020). Coğrafi işaretli Türkiye peynirleri. *Aydın Gastronomi*, 4(1), 11-21.
- Seçim, Y., Akyol, N ve Kaya, M. (2022). Vegetaryen beslenme türleri. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(1): 66-82.
- Sezgin, C., Ergin, A. E. ve Ayyıldız, S. (2019). Gastronomi alanında vejetaryen/vegan yaklaşımı: Giresun yöre mutfağının vejetaryen mutfak kapsamında incelenmesi. İçinde E. İnandır, O. Köse ve Y. Ulutürk (Ed.), *Siyasi, sosyal ve kültürel yönleriyle Türkiye ve Rusya – 1* (ss. 505–533). Berikan Yayınevi.
- Shipman, D. (2021). Beslenmede vejetaryen modeli. *Aydın Gastronomi*, 5(1), 45-62.
- Şat, R., Sezen, T. S., ve Doğdubay, M. (2023). Türkiye'de gastronomi eğitiminin tarihi ve gelişimi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 34 (3), 318-334.
- Şimşek, A., ve Güleç, E. (2020). Gastronomi turizmi kapsamında coğrafi işaretli ürün: Elazığ Orciği. *Aydın Gastronomi*, 4(2), 73-81.
- Tekelioğlu, Y. (2019). Coğrafi işaretler ve Türkiye uygulamaları. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 47-75.
- Türk Patent ve Marka Kurumu. (2025). *Coğrafi İşaretler Portalı*. <https://ci.turkpatent.gov.tr/>
- Usta, S. ve Şengül, S. (2022). Türkiye'deki coğrafi işaretli yiyecek-içecek ürünlerinin analizi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 604-634.
- Üzümcü, T. P., Alyakut, Ö., ve Akpulat, N. A. (2017). Coğrafi işaretleme kapsamında Kocaeli gastronomik ürünlerinin değerlendirilmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 19(28): 132-140.
- Yaylacı, S., & Mertol, H. (2021). Coğrafi işaretli ürünler ve gastronomik lezzetler: Tokat örneği. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 313-334.
- Yenipınar, U., Köşker, H. ve Karacaoğlu, S. (2014). Turizmde yerel yiyeceklerin önemi ve coğrafi işaretleme: Van otlu peyniri. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2(2), 13-23.

BİTLİSİ ZİYARET EDEN YABANCI TURİSTLERE SUNULMAK ÜZERE YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ FÜZYON MUTFAK ÖNERİLERİ

Gülseli EVLİYAĞLU¹
Samuray Hakan BULUT²

1. GİRİŞ

Gastronomi, sadece beslenme ihtiyacını karşılamanın ötesinde, kültürel kimliğin ve toplumsal etkileşimin önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, farklı mutfak kültürlerinin birleşimiyle ortaya çıkan füzyon mutfağı, gastronomi alanında yenilikçi bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır (Turan vd., 2020; Doğdubay vd., 2007). Füzyon mutfağı, farklı coğrafyalara ait yemek pişirme teknikleri, malzemeleri ve sunum biçimlerinin bilinçli bir şekilde bir araya getirilmesiyle oluşturulan, özgün ve yaratıcı yemekleri ifade etmektedir (Kaya vd., 2024; Özgen vd., 2021).

Füzyon mutfağının gelişimi, küreselleşme ve artan kültürel etkileşimlerle paralel olarak hız kazanmıştır. Özellikle 1980'li yıllarda Batı mutfak teknikleri ile Uzak Doğu'nun malzeme ve tatlarının birleşimiyle popülerlik kazanan bu akım, günümüzde dünya genelinde birçok şef ve restoran tarafından benimsenmektedir (Doğdubay vd., 2017; Peters ve Broersma, 2019). Füzyon mutfağı, sadece yeni lezzetler yaratmakla kalmayıp, aynı zamanda farklı kültürler arasında bir köprü işlevi görerek gastronomi turizminin gelişimine de katkı sağlamaktadır (Saçılık, 2020).

¹ Arş. Gör., Avrasya Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, gulseli.evliyaoglu@avrasya.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-9705-1263

² Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, samuraybulut@atauni.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8368-1769

KAYNAKÇA

- Adamson, M. W. (2004). Food in medieval times. *Bloomsbury Publishing USA*.
- Arınç, K. (2017). Unesco Yaratıcı Kentler Ağı İçin Bir Öneri: Bitlis Gastronomi Kenti. *Turkish Studies (Elektronik)*, 12(29), 87-106. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12424>
- Ashton, M. S. G., & Muller, A. C. (2013). The influence of German cuisine in the hotel trades of Novo Hamburgo, RS, Brazil.
- Batmanglij, N. (1998). New food of life: Ancient Persian and modern Iranian cooking and ceremonies (pp. 384-389). *Mage Publishers*.
- Bitlis İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2023). 2022-2023 Yıllık Turizm İstatistikleri Raporu. Bitlis: Resmi Yayın.
- Bourdieu, P. (1979). La Distinction: Critique sociale du jugement. Editions de Minuit.
- Chehabi, H. E. (2003). The westernization of Iranian culinary culture. *Iranian Studies*, 36(1), 43-61. <https://doi.org/10.1080/021086032000062875>
- Counihan, C., & Van Esterik, P. (2012). Why food? Why culture? Why now? Introduction to the third edition. In *food and culture* (pp. 15-30). Routledge.
- Daniel, E. L., & Mahdi, A. A. (2006). *Culture and customs of Iran*. Greenwood Press.
- Deacon, H. (2003). Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage. Unesco.
- Doğan, O. (2022). Meslek Folkloru Kapsamında Büryancılık (Bitlis Örneği). *Folklor Akademik Dergisi*, 5(3), 555-569. <https://doi.org/10.55666/folklor.1164646>
- Doğdubay, M., Girgin, K. G. & Giritoglu, İ. (2007). Yiyecek-içecek endüstrisinde bir pazarlama stratejisi olarak ürün geliştirme çalışması (füzyon mutfak uygulaması), Çeşme Ulusal Turizm Sempozyumu, 21-23 Kasım, İzmir, 33-41.
- Doğdubay, M., Şahin, N. N. & Yiğit, S. (2017). In the Fusion Cuisine Approach Availability of Quinoa (Application Suggestions). *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(3), 3-12.
- Duguid, N. (2016). Taste of Persia: A Cook's Travels Through Armenia, Azerbaijan, Georgia, Iran, and Kurdistan. *Artisan Books*.
- Durand, R., Rao, H., & Monin, P. (2007). Code and conduct in French cuisine: Impact of code changes on external evaluations. *Strategic Management Journal*, 28(5), 455-472.
- Elmastaş, N. (Ed.). (2024). *Bitlis Turizm Araştırmaları*. Akademisyen Kitabevi.
- Ferguson, P. P. (2006). Accounting for taste: The triumph of French cuisine. *University of Chicago Press*. <https://doi.org/10.1002/smj.583>
- Ganbarova, S. (2018). The Role Of National Cuisine In The Development Of Tourism In Azerbaijan. *Uluslararası Turizm Ekonomi ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 2(2), 46-51.
- Goldman, R. (2006). Mama Nazima's Jewish-Iraqi Cuisine: Low-fat, Low-cholesterol: Cuisine, History, Cultural References, and Survival Stories of the Jewish-Iraqi. *Hippocrene Books*.
- Goldstein-Sabbah, S. (2023). Food and Drink-Modern Period-Iraq and the Iraqi Diaspora. In *Encyclopedia of Jews in the Islamic World*. Brill. https://doi.org/10.1163/1878-9781_ejiw_SIM_000884
- Heberle, M. O. (1996). German Cooking: The Complete Guide to Preparing Classic and Modern German Cuisine, Adapted for the American Kitchen: A Cookbook. Penguin.
- Heinzelmann, U. (2006). Rumohr's Falscher Rehschlegel: The Significance of Venison in German Cuisine. *Gastronomica*, 6(4), 53-58. <https://doi.org/10.1525/gfc.2006.6.4.53>
- Ismael, D. S., Vollmannová, A., Timoracká, M. & Harangozo, L. (2014). Legumes utilised in traditional foods in Iraq. *Journal of microbiology, biotechnology and food sciences*, 3(special issue 3 (Food Sciences)), 218-220.
- Ismailzade, P. E. (2021). TRADITIONAL DISHES IN THE FOOD SYSTEM OF AZERBAIJANES. *History, Archeology and Ethnography of the Caucasus*, 17(2), 523-541.
- Karizaki, V. M. (2016). Ethnic and traditional Iranian rice-based foods. *Journal of Ethnic Foods*, 3(2), 124-134. <https://doi.org/10.1016/j.jef.2016.05.002>
- Kaya, S., Ercan, M. O., & Erdoğan, T. (2024). Füzyon Mutfak Üzerine Yapılan Çalışmaların Bibliyometrik Analizi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(3), 540-560. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.1491893>

- Kivela, J., & Crotts, J. C. (2006). Tourism and gastronomy: Gastronomy's influence on how tourists experience a destination. *Journal of hospitality & tourism research*, 30(3), 354-377. <https://doi.org/10.1177/1096348006286797>
- Klug, H. W., Steiner, C., Treiber, F., Eibinger, J., & Böhm, A. (2020). A journey back in time taste: herbs and spices in Medieval German cuisine. In *Proceedings of the Oxford Symposium on Food and Cookery*, 211-226.
- Koç, P. & Yakın, N. (2025). Bitlis Yöresel Mutfağının Turizm Ürünü Olarak Kullanımının Yerel Halk Tarafından Değerlendirilmesi. *Journal of Academic Tourism Studies*, 6(1), 24-38. <http://dx.doi.org/10.29228/jatos.80752>
- Köseoglu, A., & Korkmaz, Ö. (2024). Alternatif Turizm Bağlamında Bitlis İli Bisiklet Turizmi Rotalarının Değerlendirilmesi. *Söke İşletme Fakültesi Dergisi*, 1(1), 26-39.
- Kwiatkowska, K. (2019). The Place Of Cuisine in The National Cultures/Azerbaijan: Traditions And Modernity. "Türk dünyası genç t dqi at lar d rn yinin Ara tırmaları, 166-179.
- McKercher, B., & Du Cros, H. (2002). *Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management*. Routledge.
- McKercher, B., Okumus, F. & Okumus, B. (2008). Food tourism as a viable market segment: It's all how you cook the numbers! *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 25(2), 137-148. <https://doi.org/10.1080/10548400802402404>
- Michael, J. (2010). *Celebrating Nowruz: A resource for educators* (P. Beran & B. S. Hughes, Eds.). The Outreach Center, Center for Middle Eastern Studies, Harvard University.
- Montagn , P. (2001). Larousse gastronomique: The world's greatest cookery encyclopedia. *Hamlyn*.
- Oktay, S., & Sadıkoğlu, S. (2018). Gastronomic cultural impacts of Russian, Azerbaijani and Iranian cuisines. *International Journal of Gastronomy and Food Science*, 12, 6-13. <https://doi.org/10.1016/j.ijgfs.2018.03.003>
- Orpak, O. (2018). İran Kimlik İnşasında Zerdüştlük. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrasya Araştırmaları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
-  zgen, L., G ll , M., Kalın, A., & Yılmaz, E. (2021). Türk mutfağında füzyon uygulamalarına yaklaşı m  l eğinin ge erlenmesi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 1238-1257. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2021.764>
- Peters, C., & Broersma, M. (2019). Fusion cuisine: A functional approach to interdisciplinary cooking in journalism studies. *Journalism*, 20(5), 660-669. <https://doi.org/10.1177/1464884918760671>
- Poulain, J. P. (2017). The sociology of food: eating and the place of food in society. *Bloomsbury Publishing*.
- Price, C. (2024). Reimagining food systems and food futures: a visual approach. *Visual Studies*, 1-13. <https://doi.org/10.1080/1472586X.2024.2398076>
- Rach o, S., Breda, Z., Fernandes, C., & Joukes, V. (2019). Food tourism and regional development: A systematic literature review. *European Journal of Tourism Research*, 21(1), 33-49.
- Rockower, P. S. (2011). Projecting Taiwan: Taiwan's public diplomacy outreach. *Issues & Studies*, 47(1), 107-152. [https://doi.org/10.7033/ISE.201103_47\(1\).0004](https://doi.org/10.7033/ISE.201103_47(1).0004)
- Saçılık, M. Y. (2020). Yenilikçi mutfak akımlarının Türk mutfağı kapsamında uygulanabilirliğı ve yerel mutfağın menülerde kullanılması ile ilgili görüşlerin belirlenmesi. *Turizm ve İşletmecilik Dergisi*, 1(1), 21-39. <https://doi.org/10.29329/jtm.2020.289.2>
- Sarakaeva, E. A. (2022). Review of the Butler's edition of "German Cuisine: Refined, Soulful and Delicious (Mini Recipe-Book)". *Studia Alimentaria*, 1(1), 129-135.
- Sarioglan, M. (2014). Fusion Cuisine Education and Its Relation with Molecular Gastronomy Education (Comparative Course Content Analysis). *International Journal on New Trends in Education and Their Implications*, 5(3), 64-70.
- Savgın,  . G. D. E. C., & Belli,  . G. S. (2019). Bitlis İlinin Turizm  eşitliliğinin İncelenmesi. *Journal Of Academic Value Studies*, 3(17), 1-13.
- Shohat, E. (2017). Culinary Ghosting: A Journey Through a Sweet and Sour Iraq. *Critica Cultural*, 12(2), 219-226.

- Sönmez, Ç. Ş., Yılmaz, E., & Yılmaz, İ. (2025). Coğrafi İşaretili Geleneksel Et Ürünleri. *Tarım, Orman ve Su Bilimlerinde Modern Araştırmalar*, 71-100.
- Tabatabaeinasab, M., & Eşitti, B. (2021). İranlı Turistlerin Türkiye'yi Tekrar Ziyaret Etme Niyetleri Üzerine Memnuniyet ve Destinasyon Hizmet Kalitesi Algılarının Etkisi. *Gastroia: Journal Of Gastronomy And Travel Research*, 5(1), 87-101.
- Turan, H., Başaran, G., Ayduğ, İ., Bayesen, D., & Sünnetçioğlu, S. (2020). Mutfak şeflerinin füzyon mutfağa yönelik görüşleri ve Çanakkale iline ait yöresel gıdalar ile füzyon mutfak önerileri. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 23(2), 332-358. <https://doi.org/10.34189/tfd.23.02.006>
- Tussyadiah, I. (2020). A review of research into automation in tourism: Launching the Annals of Tourism Research Curated Collection on Artificial Intelligence and Robotics in Tourism. *Annals of Tourism Research*, 102883, 1-13. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102883>
- Wasserman, H., Quinn, M., & Jacobs, T. (2014). Conflicts, Cuisine, and Diaspora: A Case Study in Iraq. *Quinn: University Honors in International Studies*, 1-14.
- Yeşil, D., & Çelik Yeşil, S. (2022). Yemek Kültüründe Modernize Çalışmalar: Bitlis Örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 10(3), 1641-1657. <https://doi.org/10.21325/jotags.2022.1060>
- İnternet Kaynakları:*
- BETAV. (2021). Geçmişten Günümüze Bitlis Mutfağı. Bitlis Eğitim ve Tanıtma Vakfı. <https://www.betav.org.tr/wp-content/uploads/2021/07/BitlisYemekKitabi.pdf> (Erişim tarihi: 17.05.2025)
- ChatGPT 4o (2025). <https://chatgpt.com/> (Erişim tarihi: 13.05.2025)
- ChatGPT 4o-Sora (2025). <https://sora.chatgpt.com/> (Erişim tarihi: 26.05.2025)
- Mexico Historico (2025). *Azerbaijan: A tapestry of social traditions*. <https://www.mexicohistorico.com/paginas/azerbaijan-a-tapestry-of-social-traditions-248370ce.html> (Erişim tarihi: 28.05.2025)
- Price, C. (2024). *15 classic German dishes: A guide to regional cuisine*. Toast POS. <https://pos.toasttab.com/blog/on-the-line/german-dishes> (Erişim tarihi: 28.05.2025)
- Sedghi, S. (2021). *An introduction to Persian cuisine*. Allrecipes. <https://www.allrecipes.com/article/introduction-to-persian-cuisine/> (Erişim tarihi: 28.05.2025)
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2023). UNESCO Geçici Liste Varlıkları. <https://kulturportali.gov.tr> (Erişim tarihi: 15.05.2025)
- Ternrise. (2023). *Almanya yemek kültürü*. <https://ternrise.com/almanya-yemek-kulturu/> (Erişim tarihi: 28.05.2025)
- TÜİK (2023). Turizm İstatistikleri: 2022 Yılı. Türkiye İstatistik Kurumu. <https://data.tuik.gov.tr> (Erişim tarihi: 15.05.2025)
- TürkPatent (2021). Bitlis Büryan Kebabı. <https://ci.turkpatent.gov.tr/cografi-isaretler/detay/1444> (Erişim tarihi: 17.09.2025)
- TürkPatent (2024). Bitlis Ciğer Taplaması. <https://ci.turkpatent.gov.tr/cografi-isaretler/detay/10342> (Erişim tarihi: 17.09.2025)
- UNESCO. (2010). The gastronomic meal of the French. <https://ich.unesco.org/en/RL/gastronomic-meal-of-the-french-00437> (Erişim tarihi: 22.05.2025)

GÜNEYDOĞU GASTRONOMİSİNDE İÇECEKLERİN YERİ VE ÖNEMİ

*İbrahim HAYOĞLU¹
Berika HAYOĞLU²*

1. GİRİŞ

Güneydoğu Anadolu Bölgesi on iki bin yıllık geçmişe kadar uzanan Göbekli tepe (taş tepeler) gibi mekânları ile tarih ve kültür turizmini, kutsal mekânları ile inanç turizmini, köklü yemek ve içecek kültürü ile gastronomi turizmini bünyesinde barındıran ülkemizin önemli bir turizm merkezidir. Kadim bir kültüre sahip olan Güneydoğu Anadolu bölgesi elbette kendine özgü geleneksel yiyecek ve içecekleri ile özel bir yere ve öneme sahiptir. Hatta Gastronomi dalında bölge illerinden Gaziantep UNESCO'nun yaratıcı şehirler ağı üyeliğini kazanmış ve dünya gastronomi şehirleri arasına ismini yazdırmıştır (Karataş ve ark. 2023).

Türk ve dünya mutfakları içerisinde özel bir yere sahip olan Gaziantep mutfağı, atadan toruna bir miras titizliği ile öğretilen yiyecek ve içecekleri ile şöhrete kavuşmuştur (Güzelbey, 2003; Altınel, 2009; Akkoyunlu, 2012). Tarım ve hayvancılığın ilk kez yapıldığı Mezopotamya (Ankaratb, 2025) eski çağlardan bu yana gastronominin ve tarihin birlikte harmanlandığı bir alan olup Güneydoğu Anadolu Bölgesini de içine almaktadır.

Gastronomi turizmi genel olarak tarıma, kültüre ve turizme dayanmaktadır. Bu unsurlar gastronomi turizminin daha çekici hale gelmesini teşvik etmektedir. Birdir & Akgöl (2015)'ün de belirttiği gibi gastronomi turizmi; özel bir yemeği ve/veya içeceği tatmak, üretim tekniklerini görmek ve/veya ünlü bir şefin mutfağından

¹ Harran Üniversitesi, Gıda Mühendisliği Bölümü. ihayoglu@harran.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-6358-8302

² Diyetisyen. bhayoglu01@gmail.com, ORCID iD: 0009-0003-2671-8715

birer simge durumundadır. Çalışmalar geleneksel içeceklerin bölgenin sosyal ve kültürel yaşamını şekillendirmede önemli bir rol oynadığını ve günlük yaşamın önemli bir parçası haline geldiğini göstermiştir. Mırra ve çay gibi içecekler bölge kültürünün zenginliği ile yoğrularak yeni bir kimliğe bürünmüş hazırlanmasından servis edilmesine kadar yörenin yaşam kültürünün bir parçası haline gelmiştir. Bölgeye ait geleneksel içecekler dostluğu ve misafirperverliği sembolize ettiği için sadece içecek olarak görülmemektedir. Bu içeceklerin hazırlanma şekli ve sunumu misafirlere verilen kıymetin ifadesi olarak kabul edilir. Bölge halkı arasında, gelen yabancılara ve misafirlere mırra, çay, kahve veya farklı bir içecek ikram etmenin, insanların birbirlerini daha iyi tanımalarına ve anlamalarına, daha yakın bağlar kurmalarına ve arkadaşlıkları güçlendirmelerine dolayısıyla iletişimi geliştirmeye yardımcı olduğu düşünülmektedir. Yöresel içecekler yörenin sosyal ve kültürel yaşamını yansıttığından özellikle gastronomi turizmi açısından değerli bir çekicilik unsuru olup destinasyonlar için önemli role sahiptir. Gastronomiye ilgi duyan insanların tercihinde yöresel yiyecek-içeceklerin sunulduğu restoran ve kafelerin öncelikli sıraya sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bir kısmı unutulmaya başlanmış bu içeceklere işletmelerinin menülerinde yer verilmesi için gerekli desteğin sağlanması ve bu konuda gerekirse eğitimlerin verilmesi faydalı olacaktır. Ayrıca yöresel içeceklerin bölge kültürünü ön plana çıkaracak farklı ambalaj ve tasarımlarla hediyeelik eşya statüsüne kavuşturulması bu ürünlere katma değer sağlarken yöreye cazibe de katacağı gibi kırsal kalkınmaya da destek olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akgül, A. (1993). *Baharat Bilimi ve Teknolojisi*. Gıda Teknolojisi Derneği Yayınları No: 15. Ankara
- Akkoyunlu, Z. (2012). Türk mutfağından kaybolan kerkük yemekleri, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 2 (2), 328-336.
- Aksoy, M. & Sezgi, G. (2015). Gastronomi turizmi ve Güneydoğu Anadolu bölgesi gastronomik unsurları. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(3), 79-89.
- Albayrak, M. & Günes, E. (2010). Traditional foods: interaction between local and global foods in Turkey. *Afr. J. Bus. Manag.* 4 (4), 555-561.
- Altınel, H. (2009). Gastronomide menü yönetimi. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Amanpour, A., Erbay, P.S., Kelebek, H. & Selli, S. (2015). Determination of Volatile Compounds of Traditional Roasted Terebinth (*Pistacia Terebinthus* L.) Coffee Using GC-MS. The 3rd International Symposium on "Traditional Foods from Adriatic to Caucasus " 01-04 October 2015 Sarajevo – Bosnia and Herzegovina.
- Ankaratb, 2025. Ankara ticaret borsası. Tarımın Tarihsel Gelişim Süreci. https://www.ankaratb.org.tr/lib_upload/88_Tar%C4%B1m%C4%B1n%20Tarihsel%20Geli%C5%9Fim%20S%C3%BCreci_14_09_2010.pdf. Erişim Tarihi: 03 Mart 2025.
- Anon. (2025). Tasteatlas world food awards 24/25. <https://www.tasteatlas.com/best/cuisines>. Erişim Tarihi: 04 nisan 2025.

- Baschali, A., Tsakalidou, E., Kyriacou, A., Karavasiloglou, N. & Matalas, A.L. (2017). Traditional low-alcoholic and non-alcoholic fermented beverages consumed in European countries: a neglected food group. *Nutr. Res. Rev.* 30(1), 1–24.
- Başıyigit, B., Hayoğlu, İ. & Atasoy, F. (2017). Kekik Esansiyel Yağı ve Mikroenkapsülasyon Uygulamaları. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. 7 (1-2), 63-70.
- Birdir, K. & Akgöl, Y. (2015). Gastronomi turizmi ve Türkiye'yi ziyaret eden yabancı turistlerin gastronomi deneyimlerinin değerlendirilmesi. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 57-68.
- Buczowska, K. (2014). Local food and beverage products as important tourist souvenirs. *Turystyka Kulturowa*. KulTour.pl. www.turystyakulturowa.org. ISSN:1689-4642
- Bulut, S., Hayoğlu, İ. & Ünsal, A. S. (2025). The production of ready to drink terebinth coffee and the changes occurring during storage. *Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 29(1), 145-161
- Coşkun, C., Bişiren, A. & Gençer, K. (2024). Coğrafi işaretli yiyecek ve içeceklerin gastronomi turizmine etkileri. *Turizm ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 1, 203-217
- Çakır, A., Sezer, B. & Küçükaltan, D. (2014). Trakya mutfağında kültürel unsurlar Kırklareli örneği. *Eko-Gastronomi Dergisi*, 1(1), 49-67.
- Çalışır, G., Türkal, I., Türten, B., Kütükoğlu, E. & Özarslan, C. (2019). Çay İçme Kültürünün Kişilerarası İletişime Katkısı. *Mavi Atlas* 7 (2), 54–87.
- Ercan, M.O, Erdoğan, T. & Taş, İ.H. (2023). Şanlıurfa mutfak kültüründe yer alan yöresel yemeklerin yiyecek-içecek işletmeleri menülerinde yer alma düzeyi. *Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 6(2), 866-878.
- Eytemiş, A. (2016). Menengiç (Pistacia Terebinthus L.) Tohumlarından *Instant Özellikte Kahve Üretim Potansiyelinin Araştırılması, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi-Fen Bilimleri Enstitüsü- Biyomühendislik ve Bilimleri Anabilim Dalı*.
- Gardner N., 2009, A Manifesto for slow travel. *Hidden Europe Magazine*. 25(3-4), 10-14.
- Gillespie, C (2002). European gastronomy into the 21st century, *Advanced Diploma in International Culinary Arts*, Thames Valley University, London UK.
- Güzelbey, C.C. (2003). *Gaziantep mutfağı*, Hazırlayan: Koz,M. (2. Baskı), İstanbul, Kitabevi yayınları, 616- 627.
- Hatipoğlu, A., Zengin, B., Batman, O. & Şengül, S. (2013). Yöresel yemeklerin, kırsal turizm işletmeleri menülerinde kullanım düzeyleri: Gelveri örneği. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 3(1), 6-11.
- Hayoğlu, İ., Hayoğlu, B., Ünsal, A.S. (2024). Gastronomi Turizmi Kapsamında Şanlıurfa Geleneksel Mutfağı. *Turizm Araştırmaları 2024*. Ed. Kadirhan, G. Ercan İştin, A., Çevik Ünlü, B. Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım. Çanakkale. ISBN: 978-625-6321-84-7.
- Hayoglu, İ. (2013). “Mirra”nın mucizevi etkileri. <https://www.haberturk.com/galeri/di-ger/424193-mirranin-mucizevi-etkileri/1/2>. Erişim Tarihi: 03 Mart 2025
- Hayoglu, İ., Çelik, Ş. & Türkoğlu, H. (2010). Güneydoğunun vazgeçilmezi: meyan şerbeti. *Traditional Foods, from Adriatic to Caucasus*. April 15-17, Tekirdağ-Türkiye
- Hayoglu, İ., Kola, O., Kaya, C., Özer, S. & Turkoglu, H. (2009). Chemical and sensory properties of verjuice, a traditional turkish non-fermented beverage from kabarcık and yediveren grapes. *Journal of Food Processing and Preservation* 33 (2009) 252–263.
- Hayoğlu, İ., Didin, M. & Fenercioğlu, H. (1998). Geleneksel yöntemlerle ev koşullarında üretilen portakal şurubunun bazı özellikleri ve depolama ile meydana gelen değişimler. *HR.Ü. Z.F Dergisi*. 2(3), 135-140.
- Ignatov, E., & Smith, S. (2006). Segmenting canadian culinary tourists. *Current Issues in Tourism*, 9(3), 235-255.
- Karataş, M., Aksu, B. F. & Deniz, G. (2023). Unesco yaratıcı şehir gaziantep'in gastronomi turizmi cazibe unsurları. *Turizm ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 3(1), 105-125.
- Kesici, M. (2012). Kırsal turizme olan talepte yöresel yiyecek ve içecek kültürünün rolü. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 2: 33–37.

- Keskin, B & Güneş, E. (2021). Social and cultural aspects of traditional drinks: A review on traditional Turkish drinks. *International Journal of Gastronomy and Food Science* 25;100382, 1-9
- Kitzinger, J. (1995). Qualitative research: Introducing focus groups. *Bmj*, 311, 299-302. doi:10.1136/bmj.311.7000.299.
- Kozak, M. (2018). *Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri*. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Long, L. M. (2004). A folkloristic perspective on eating and otherness. Lucy M. Long (ed.) *Culinary Tourism*. Lexington: The University Press of Kentucky.
- Marsh, A.J., Hill, C., Ross, R.P. & Cotter, P.D. (2014). Fermented beverages with health promoting potential: Past and future perspectives. *Trends Food Sci. Technol.* 38 (2), 113-124.
- Maxwell, J. A. (2008). Designing a qualitative study. *The SAGE handbook of applied social research methods*, 2, 214-253.
- Ölmez, M. & İlhan, İ. (2022). Yöresel Yiyecek ve İçeceklerin Gastronomi Turizmine Etkileri: Niğde İli Örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 10 (3), 2212-2236.
- Özdoğan, Y. & Işık, N. (2007). Geleneksel Türk mutfağında şerbet. *International Congress of Asian and North African Studies*, pp. 1059-1077.
- Pancar, E. D. & Çoksöyle, F. N. (2009). Güneydoğu'nun Geleneksel İçeceği: Meyan Şerbeti, II. *Geleneksel Gıdalar Sempozyumu*. 27-29 Mayıs 2009. Van.
- Quan, S., & Wang, N. (2004). Towards a structural model of tourist experience: an illustration from food experiences in tourism. *Tourism Management*, 25, 297-305.
- Remington, M. & Yüksel, A. (1998). Tourist Satisfaction and Food Service Experience: Results and Implications of An Empirical Investigation, *Anatolia*, 9(1), 37-57.
- Sanchez-Canizares & Lopez-Guzman, T. (2012). Gastronomy as a tourism resource: profile of the culinary tourist. *Current Issues in Tourism* 15(3), 229-245.
- Sandıkçıoğlu, T. (2009). Hititler Döneminde Beslenme ve Yeme-İçme Alışkanlıkları, II. *Geleneksel Gıdalar Sempozyumu*. 27-29 Mayıs 2009. Van.
- Sevimli, Y., Tatlı, M., & Kızıldemir, Ö. (2021). Göbeklitepe'nin Gastronomi Turizmi Bağlamında Değerlendirilmesi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 263-286. <https://doi.org/10.32572/guntad.908280>.
- Şahin, G.G. & Ünver, G. (2015). Destinasyon pazarlama aracı olarak gastronomi turizmi: İstanbul'un gastronomi turizmi potansiyeli üzerine bir araştırma. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 3(2), 63-73.
- Tangüler, H. & Erten, H. (2012). Occurrence and growth of lactic acid bacteria species during the fermentation of shalgam (salgam), a traditional Turkish fermented beverage. *LWT Food Science and Technology*, 46:1, 36-41. <https://doi.org/10.1016/j.lwt.2011.10.026>
- Ulusoy, K. (2011). Türk toplum hayatında yaşatılan kahve ve kahvehane kültürü (bir sözlü kültür ve sosyal çevre eğitimi çalışması). *Milli Folklor* 23(89), 159-169.
- UNWTO (2019). Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) (2019). Guidelines for the Development of Gastronomy Tourism. <https://www.scribd.com/document/674429375/UNWTO-Guidelines-for-the-Development-of-Gastronomy-Tourism-2019-1> Erişim Tarihi: 03 Mart 2025.
- UNWTO (2025). Gastronomy Tourism. <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms#G> Erişim Tarihi: 03 Mart 2025.
- Yavuz, M. & Özkanlı, O. (2019). Yöresel Yiyecek ve İçeceklerin Gastronomi Turizmine Etkileri: Gökçeada Örneği. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 279-301.
- Yüksel, İ. (2018). Geleneksel Urfa evinin gastronomi turizmi içinde değerlendirilmesi. *Online Journal of Art and Design*, 6(1), 1-14.

ŞEHİR İMAJININ BELİRLENMESİ: BİTLİS ÖRNEĞİ

Gökhan KADIRHAN¹
Sedat ÇELİK²

1. GİRİŞ

Gelişen küresel rekabet ortamında şehirlerin kendilerine özgü bir imajla öne çıkmaları, sürdürülebilir kalkınma, ekonomik büyüme ve turizm faaliyetlerinin desteklenmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Anholt, 2007). Şehir imajı; bireylerin zihninde belirli bir kente ilişkin oluşan izlenimlerin, algıların, değer yargılarının ve duyguların bir bileşimidir (Kotler vd., 1999). Lynch (1960), şehirlerin “okunabilirlik” (legibility) düzeyinin, destinasyon imajının oluşumunda kritik bir faktör olduğunu vurgulamaktadır. Ziyaretçilerin şehir içinde kolayca yön bulabilmesi ve ayırt edici özelliklere sahip alanları hatırlayabilmesi hem memnuniyet düzeyini hem de şehir imajını olumlu yönde etkilemektedir. Bu imaj, şehirlerin tarihi ve kültürel mirasları, doğal güzellikleri, yaşam kalitesi, güvenlik, altyapı hizmetleri ve sosyal ortam gibi birçok bileşen tarafından şekillenmektedir.

Turizm alanındaki birçok çalışmada, şehir imajının turistlerin destinasyon tercihleri üzerindeki etkisi açıkça ortaya konmuştur (Baloğlu ve McCleary, 1999; Tasci ve Gartner, 2007). Şehirler, sadece fiziksel nitelikleriyle değil, aynı zamanda medya içerikleri, dijital yorumlar ve sosyal etkileşimlerle şekillenen algısal unsurlar yoluyla da ziyaretçilerde iz bırakmaktadır. Bu nedenle şehir imajı,

¹ Dr. Öğr. Üyesi Şırnak Üniversitesi, Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu, Turizm İşletmeciliği Bölümü, gokhankadirhan@sirnak.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-6011-7786

² Dr. Öğr. Üyesi Şırnak Üniversitesi, Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu, Turizm İşletmeciliği Bölümü, sedattcelik@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-4541-6355

hijyenik olmamasından, restoranlarda çalışanların ilgisizliği, kötü yemek servisi ve fiyatlandırmadan dolayı olumsuz değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Yine Nemrut Krater Gölü'nde bir işletmenin ve ışıklandırma altyapısının olmaması olumsuzluk olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca ziyaretçiler, şehrin iyi tanıtılmadığından yakınmışlardır.

Ortaya çıkan sonuçlar çerçevesinde sektör temsilcilerine ve özel-kamu kurum ve kuruluşlarına yönelik aşağıda bazı öneriler sunulmuştur;

- Nemrut Krater Gölü'ne giderken yapılan taş yolun asfalt yol ile değiştirilmesi ve Işıklıdırmanın yapılması,
- Nemrut Krater Gölü'nde bir işletmenin kurulması ve gelenlerin çöplerini bırakmayacağı bir yaklaşım benimsenmesi, bırakılan çöplerin temizlenmesi için de görevlilerin bulundurulması,
- Restoran ve Otel İşletmelerinde hijyen, servis, müşteri ilişkilerine yönelik eğitimlerin verilmesi ve sıklıkla bu konuda denetlenmesi,
- İşletmelerde fiyat standartlarının oluşturulması ve belli süreler ile denetlemelerin yapılması,
- Özellikle Bitlis'in bütün yönleri ile ele alınacak bir tanıtım ve reklam çalışmasının yapılması,
- Bitlis için hazırlanacak turların Van, Muş ve Siirt illerini de kapsayacak şekilde yapılması,
- Tarihi yapıların restorasyonu ve korunması için gerekli çalışmaların yapılması,

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Daha önce gelen turistlere ulaşma konusunda sorun olacağından web sitesi yorumları seçilmiştir. Araştırma yapılırken sadece Bitlis'i içeren yorumlar yoktu. Bunun yerine Bitlis'te gezilen görülen yerler ile ilgili yorumlar derlenerek Bitlis imajı ortaya konmuştur. Web sitelerdeki yorumlarla birlikte turlara katılan kişilerden de anket, görüşme veya gözlem yoluyla veri toplanarak daha derinlemesine bulgular elde edilebilir. Bunun yanında araştırmacılar makale ile birlikte yukarıda sayılan sorunlara yönelik projeler geliştirerek somut katkılar sunabilir.

KAYNAKÇA

- Ahmed, Z. U. (1991). The influence of the components of a state's tourist image on product positioning strategy. *Tourism Management*, 12(4), 331-340.
- Anholt, S. (2007). *Competitive identity: The new brand management for nations, cities and regions*. Palgrave Macmillan.
- Baloglu, S., & McCleary, K. W. (1999). A model of destination image formation. *Annals of Tourism Research*, 26(4), 868-897.
- Buhalis, D. & Law, R. (2008). Progress in information technology and tourism management: 20 years on and 10 years after the Internet the state of eTourism research. *Tourism Management*, 29, 609-623.

- Competition & Markets Authority. (Haziran 26, 2025). Online reviews and endorsements: Report on the CMA's call for information. <https://www.gov.uk/cma-cases/online-reviews-and-endorsements>
- Echtner, C. M., & Ritchie, J. R. B. (1993). The measurement of destination image: An empirical assessment. *Journal of Travel Research*, 31(4), 3–13.
- Erdoğan, D., & Özkanlı, O. (2021). Yöresel yiyecek ve içeceklerin çevrimiçi medya kanallarındaki yansımaları ile oluşan imaj üzerine bir araştırma: Gaziantep restoranları örneği. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 9(2), 1165–1186.
- Fakeye, P. C., & Crompton, J. L. (1991). Image differences between prospective, first-time, and repeat visitors to the Lower Rio Grande Valley. *Journal of Travel Research*, 30(2), 10–16.
- Gallarza, M. G., Saura, I. G., & García, H. C. (2002). Destination image: Towards a conceptual framework. *Annals of Tourism Research*, 29(1), 56–78.
- Gartner, W. C. (1986). Temporal influences on image change. *Annals of Tourism research*, 13(4), 635–644.
- Gretzel, U., & Yoo, K. H. (2008). *Use and impact of online travel reviews*. In *Information and communication technologies in tourism*, Information and Communication Technologies in Tourism Conference Proceedings, (pp. 35–46). Springer.
- Jalilvand, M.R., Samiei, N., Dini, B. & Manzari, P.Y. (2012). Examining the structural relationships of electronic word of mouth, destination image, tourist attitude toward destination and travel intention: An integrated approach. *Journal of Destination Marketing and Management*, 1, 134–143.
- Keown, C., Jacobs, L., & Worthley, R. (1984). American tourists' perception of retail stores in 12 selected countries. *Journal of Travel Research*, 22(3), 26–30.
- Kotler, P., Haider, D., & Rein, I. (1993). There's no place like our place!: the marketing of cities, regions, and nations. *The Futurist*, 27(6), 14–20.
- Litvin, S. W., Goldsmith, R. E., & Pan, B. (2008). Electronic word-of-mouth in hospitality and tourism management. *Tourism Management*, 29(3), 458–468.
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. Cambridge MA: Massachusetts Institute of Technology.
- Marine-Roig, E., & Ferrer-Rosell, B. (2018). Measuring the gap between projected and perceived destination images of UNESCO World Heritage Sites. *International Journal of Tourism Research*, 20(5), 593–604.
- Mayring, P. (2014). Qualitative content analysis: theoretical foundation, basic procedures and software solution, Klagenfurt. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssaoar-395173>.
- Mazursky, D., & Jacoby, J. (1986). Exploring the development of store images. *Journal of retailing*, 62(2), 145–165.
- Nowacki, M., & Niezgoda, A. (2020). Identifying unique features of the image of selected cities based on reviews by TripAdvisor portal users. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 20(5), 503–519.
- Ramandanoğlu, E., & İnce Karaçeper, E. (2023). Evaluation of foreign visitors' Turkish cuisine experiences on TripAdvisor, an online platform: the case of İstanbul-Beyoğlu, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 11 (3), 2223–2237.
- Stern, E., & S. Krakover (1993) The formation of a composite urban image. *Geographical Analysis*, 25(2), 130–146
- Şeyhanlıoğlu, H. Ö., Hazarhun, E., Arica, R., & Durdu, K. M. (2023). Yiyecek-içecek işletmelerine yönelik TripAdvisor'da yer alan paylaşımların incelenmesi: Batman örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 14(39), 877–898.
- Tasci, A. D. A., & Gartner, W. C. (2007). Destination image and its functional relationships. *Journal of Travel Research*, 45(4), 413–425.
- TripAdvisor. (26 Haziran, 2025). *About TripAdvisor*. <https://tripadvisor.mediaroom.com/pl-about-us>

- Türker, N., & Yaşar, Z. (2018). *Safranbolu'nun kültürel çekiciliklerine yönelik ziyaretçi e-yorumlarının değerlendirilmesi: TripAdvisor örneği*. I. Uluslararası Turizm ve Mimarlık Konferansı, 24–27.
- Uçuk, C. (2025). Tekirdağ restoranlarındaki misafir deneyimlerine yönelik Tripadvisor yorumlarının netnografik analizi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 17(1), 551–563.
- Xiang, Z., & Gretzel, U. (2010). Role of social media in online travel information search. *Tourism Management*, 31(2), 179–188.
- Yavuz, M. (2017). Anadolu şehirlerinin markalaşma süreci: Turizm potansiyeli ve kent imajı ilişkisi. *Kent Akademisi*, 10(3), 345–360.
- Yıldız, H. & Çelik, H. (2022). MAXQDA ile nitel veri analizi: Turistik tüketici yorumları üzerine bir uygulama. *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 129–148.